

Bozsoki gyöngyszemek

Közösségi összefogással kidolgozott natúrparki szemléletű élő értékeink Bozsokon

szakmai anyag

Megbízó: Bozsok Önkormányzata

Készítő: Írott-kő Natúrparkért Egyesület

Rieglerné Pimmer Izabella

az UTIRO LEADER helyi akciócsoport VP6-19.2.1.-90-Ö.1-17 helyi felhívása keretében
2020

TARTALOM

A bozsoki gyöngyszemek dicsérete	5	2. Bozsoki gyöngyszemek – kiemelkedő ünnepeink és szokások	12
1. Bozsoki gyöngyszemek – élő természeti értékeink.....	6	2.1. Emmausz-járás.....	12
1.1. Írott-kő.....	6	2.2. Lucázás.....	12
1.2. Kalapos-kövek, és a hozzájuk kapcsolódó legendák	6	2.3. Betlehemezés – pásztorjáték a karácsonyi ünnepre készülődve	12
1.3. Széles-kő.....	6	2.4. Karácsonyi misztériumjáték: Jézuska várás	12
1.4. Gyilkos-szikla	6	2.5. Korbácsolás.....	12
1.5. Források.....	7	2.6. Búcsújárás.....	12
1.5.1. Ebenspanger János forrás.....	7	2.7. Passió	13
1.5.2. Tündér forrás, vagy Tündér-kút.....	7	2.8. Bozsoki Szüreti Mulatság	13
1.5.3. Virágos-kút.....	7	2.9. Bozsoki Kalapos Napok és Dalos Találkozó	13
1.5.4. Pütyör-forrás	7	2.10. Szent Anna búcsú	14
1.5.5. Malomporta forrás	7	2.11. Körmenetek	14
1.6. Barlangok	7	2.12. Bozsoki Zenei Fesztivál	14
1.6.1. Antarktik-fülke.....	8	2.13. Aranypatak Versfesztivál	14
1.6.2. Arktik-fülke	8	2.14. Mátyás napi Borverseny	14
1.6.3. Csalános-eresz	8	2.15. Főzőverseny	15
1.6.4. Csont-barlang	8	2.16. Nemzeti és egyéb ünnepek	15
1.6.5. Hárs-barlang	9	3. Bozsoki Gyöngyszemek - kiemelkedő személyek	15
1.6.6. Hegedűs-eresz	9	3.1. Mátyás király	15
1.6.7. Holler-barlang.....	9	3.2. Batthyány Ádám és neje Strattmann Eleonóra.....	15
1.6.8. Kalapos-kői-barlang.....	9	3.3. II. Rákóczi Ferenc.....	15
1.6.9. Kőajtós-barlang.....	9	3.4. Esterházy Antal.....	15
1.6.10. Ladera-fülke.....	9	3.5. I. Ferenc császár.....	16
1.6.11. Lena-fülke	9	3.6. Végh Gyula.....	16
1.6.12. Limax-barlang	9	4. Bozsoki gyöngyszemek – művészetek és művészi kézművesség.....	16
1.6.13. Lőszeres-barlang.....	10	4.1. Színjáték hagyománya	16
1.6.14. Nyiladék-melletti-barlang.....	10	4.2. Bozsokról írott versek, Bozsokiak versei	16
1.6.15. Szentkúti-barlang.....	10	4.3. Molnár Teréz balladája.....	17
1.6.16. Tűzifás-barlang	10	4.4. Bozsoki dalok.....	17
1.6.17. Vadles-melletti-barlang	10	4.5. Bozsokról forgatott filmek	17
1.7. Gyurgyalag fészkelő helyek.....	10	4.6. Bozsokon forgatott filmek.....	17
1.8. Tavaszi Jaj-domb	10	4.7. Zenészek	17
1.9. Bozsoki-patak: Aranypatak	10	4.8. Hírharang.....	18
1.10. Sibrik kastély parkja	10		
1.11. Batthyányi kastély parkja.....	11		
1.12. Zsidó-rét	11		
1.13. Kovácsi Rét Természetvédelmi Terület	11		
1.14. Jelentős fák.....	11		

5. Bozsoki gyöngyszemek – épített értékeink (szakrális, lakó- és gazdasági épületek, régészet, szobrok, egyebek).....	18
5.1. Sibrik kastély	18
5.2. Szent Anna római katolikus templom	18
5.3. Toronyrom	19
5.4. Római katolikus Szent József-kápolna	19
5.5. Batthyányi várkastély romja	19
5.6. Népi lakóház	20
5.7. Bozsoki pajták	20
5.8. Lábas pajta	20
5.9. Római kori vízvezeték	20
5.10. Egyéb régészeti lelőhelyek.....	20
5.11. Borház.....	21
5.12. Volt vízimalom épülete	21
5.13. Emlékművek, szakrális emlékek, szobrok	21
5.14. Hagyományos, helyi építészeti stílust követő lakóházak	23
5.15. Szalmaház.....	23
6. Bozsoki gyöngyszemek – tárgyak, a múlt emlékei, különlegességek.....	23
6.1. Levente Egyesület zászlaja	23
6.2. I. Világháborús tabló	24
6.3. Hunkori aranycsat	24
6.4. Iskolatörténeti emlékek	24
6.5. Végh Gyula festményei, rajzai Bozsokról	24
6.6. Tűzoltó fecskendők	24
6.7. Régi prések	25
6.8. Régi kemencék	25
6.9. Ruhaneműk, lakberendezési textilek	25
6.10. Fotó archívum és helytörténeti gyűjtemény	25
6.11. Határzár maradványai, emlékei	25
6.12. Háznevek	25
6.13. Becsületkassza.....	26
7. Bozsoki gyöngyszemek – mesterségek és iparosság emlékei	26
7.1. Régi mesterségek szerszámai, eszközei	26
7.2. Régi mezőgazdasági gépek, eszközök	26
8. Bozsoki gyöngyszemek – Vendégcsalogató és vendégfogadó gyöngyszemek.....	26
8.1. Éttermek, vendéglők, büfék	26
8.1.1. Határmenti Vígadó.....	26
8.1.2. Imperial Pub.....	27
8.1.3. Aranypatak Vendéglő.....	27
8.1.4. Iv&Csi Étterem	27
8.2. Kerekas Cukrászda és Üzletház	27
8.3. Szálláshelyek.....	27
8.4. Túra útvonalak, tanösvények	28
8.5. Turisztikai szolgáltatók	28
9. Bozsoki gyöngyszemek – Helyi termékek és a helyi gazdaság megtartói	29
9.1. Helyi termékek	29
9.2. Hímes tojás, mézeskalács, termésbáb	29
9.3. Fazekasság	29
9.4. Népi és egyéb kézműves termékek.....	29
9.5. Helyi mezőgazdálkodás, mezőgazdasági termékek.....	29
9.5.1. Helyi borok, borászok	30
9.5.2. Helyi gyümölcsösök.....	30
9.5.3. Helyi méhészek	30
9.5.4. Helyi egyéb mezőgazdasági termelők, őstermelők	30
9.6. Gasztronómiai termékek.....	30
9.7. Lakóhelyek, lakókörnyezet és környezettudatosság	31
9.8. Helyi szolgáltatások.....	31
10. Bozsoki gyöngyszemek – Egészségmegőrzés és sport	31
10.1. Futball	31
10.2. Lovaglás	31
10.3. Kneipp ösvény	31
11. Bozsoki gyöngyszemek – A bozsoki közösség megtartói.....	31
11.1. Község-szervező, a település közösségéért tevékenykedő személyek munkássága	31
11.1.1. Sziklai Ede (1887-1938).....	32
11.1.2. Kocsis Béla tanító (1885-1952)	32
11.1.3. Kovács István plébános (1908-1973)	32

11.1.4.	Bodorkós „Gudác” Ferenc (1919-1984)	32	11.7.	Nőnapférfikör	35
11.1.5.	Gerencsér István	33	11.8.	Bozsoki Sport Egyesület	35
11.1.6.	Sziklai Edéné	33	11.9.	Bozsoki Szőlősgazdák Egyesülete (Bozsoki Hegyközség)	36
11.1.7.	Gáspár József (1948-2011)	33	11.10.	Castanea Egészséges középkorúakért Egyesület	36
11.1.8.	Merics Lajosné Katica (1947-2019)	33	11.11.	Római Katolikus Egyházközség	36
11.2.	Bozsoki Önkéntes Tűzoltó Egyesület	34	11.12.	Bozsoki Óvoda és az Óvoda Szülői Munkaközössége, Papi klub	36
11.3.	Bozsoki Csúzli Színjátszókör	34	11.13.	Bozsoki Települési Értéktár Bizottság	37
11.4.	Bozsoki Dalárda	35	11.14.	Bozsoki vállalkozók	37
11.5.	Bozsoki Kökörcsin Kulturális és Hagyományőrző Egyesület	35	11.15.	Testvértelépülési kapcsolat	37
11.6.	Bozsoki Felnőtt Színjátszókör	35			

Európai Unió
Európai Mezőgazdasági
Vidékfejlesztési Alap

A VIDÉKI TÉRSÉGEKBE BERUHÁZÓ EURÓPA

BOZSOK

A kőszegi hegyek közt Bozsok:
erdők, patakok, zuhatagok,
vízimalom-csatornák, ahol
fal-maradvány árokra hajol
a középkori faragott kövek
között jár-kelek gyerekek és öreg.
Magaslati mennybolt sötétkékje
S alacsony, gyors felhők szárnyverése.

Weöres Sándor

A bozsoki gyöngyszemek dicsérete

A település első említése Villa Bosuk néven ugyan 1277-ből való, a bozsoki tájon nyomot hagytak az évezredek. Már a kőkorszaktól lakott volt. A település területéhez tartozó **Kalapos kövek** a régész szakemberek kutatásai alapján feltételezhetően **őskori kultikus szentélyek**, áldozóhelyek lehettek – ma a turisták által előszeretettel látogatott célpontok. A római időkben bizonyosan volt itt őrhely, amely a **Savaria városát ellátó kőből épített vízvezeték csatornák forrásait közel 400 éven át** őrizte, folyamatosan ellenőrizte. A bozsokiakat ma is a rómaiak által nagy becsben tartott tiszta forrásvizek látják el ivóvízzel. A településen lévő tiszta, ásványvíz minőségű forrás vizéért több 10 kilométerről vándorolnak ide az emberek.

Erdei bővelkednek a természeti értékekben, barlangokban, védett növény- és állatritkaságokban, valamint erdei vadban, mely utóbbi nem csupán **Mátyás király korában vonzotta a vadászni szeretőket**, de még Kádár János is gyakran járt ide a pártüdülőbe. Ma turista paradicsom, a Kéktúra útvonal kiinduló szakasza itt található.

A történelem viharai nem kímélték a kicsiny hegyaljai települést. Az 1532-es török ostrom után elnéptelenedett, az uradalmak tulajdonosai horvátokat telepítettek be, így lakosságának nagy része horvát nemzetiségű lett, bár az 1900-as évek elejére elmagyarosodott. A **Sibrik család** három és fél évszázadon keresztül meghatározta Bozsok történetét úriszékük pallosjoggal is rendelkezett. Az 1616-ban a Batthyányi család tulajdonába került alsó kastélyban több előkelő vendég, köztük 1698-ban II. Rákóczi Ferenc is megfordult, 1708-ban pedig gróf Esterházy Antal kuruc főgenerális itt rendezte be főhadiszállását.

Az évszázados történelmére méltón büszke Bozsok a trianoni Magyarország határ menti faluja, az 1956 utáni Magyarország "zsákfaluja", az 1978 utáni Magyarország "határörközsége", majd a rendszerváltozást követően Magyarország határátkelőhellyel rendelkező települése lett.

A bozsokiak ma is **őrzik vallásukat, hagyományaikat, szervezik helyi rendezvényeiket, mint a Kalapos Napok és Dalos Találkozót**, de a legbüszkébben a **helyi közösségre**, mely az évszázadok során mindig lüktető településsé tette a falut.

Bozsok gyöngyszemei az egész Írott-kő Natúrpark térség gyöngyszemeiként ragyognak!

1. Bozsoki gyöngyszemek – élő természeti értékeink

1.1. Írott-kő

Bozsok külterületén található a 884 m magas Írott-kő csúcs, régi nevén Szálkő és az Írott-kő kilátó. A közelében található az „Írott-kő”, amely valamikor határkő lehetett. Az olvasat is kissé bizonytalan – CEB, CBE, vagy talán CEDB. A rövidítés feloldására vonatkozóan is több elképzelés született, a betűket mindegyik értelmezés az itt húzódó birtok és közigazgatási határral hozza összefüggésbe. Bozsok község 1857-ben készült kataszteri térképének szöveges melléklete szerint a bozsoki – rohonci határon több helyen is volt CEDB felírat elhelyezve, kiegészítve az 1733-as évszámmal és „Verbothenes Gehäck.” szöveggel. Az évszám a határvonal kijelölésének, vagy inkább megerősítésének időpontját, a szöveg pedig a favágási tilalmat jelentheti.

1.2. Kalapos-kövek, és a hozzájuk kapcsolódó legendák

A Kőszegi-hegységben zöldpala csak Bozsok környékén található. Kialakulása a földtörténeti középkor vulkáni tevékenységeinek köszönhető. A későbbi metamorfózis ezeket a kőzeteket alakította át zöldpalává. A folyamat az Alpok felgyűrődéséhez köthető. A tengeri környezetben üledékképződés is folyt. A zöldpala felszíni alakzatai annak köszönhetőek, hogy a tengeri üledékből származó meszes rész könnyebben mállik, míg a keményebb kőzetek („kalapok”) jobban ellenállnak az időjárásnak.

A környékhez helyi legendák is fűződnek: Az egyik legenda úgy tartja, hajdan óriások jártak erre és a sziklák az óriások kitört fogai. A másik történet szerint az egyik barlangban az ördög lakott, aki dühében, hogy a Szent Vid-hegyen kápolnát építenek, úgy beverte a fejét az egyik sziklába, hogy azon egy nagy horpadás keletkezett. Így jöttek létre a Kalapos-kő és a hozzá közeli Széles-kő különös sziklacsoportjai.

1.3. Széles-kő

A Kalapos-kövekhez hasonlóan keletkezett sziklacsoportok. A sziklafalban szemügyre vehetőek a zöldpala jellegzetes palásodási síkjai: az átalakulás (metamorfózis) során az eredeti kőzetet érő nyomás irányára merőlegesen alakul ki az ún. palás elválás.

1.4. Gyilkos-szikla

6-7 méter magas sziklaletörés az államhatár közvetlen közelében. A fák és a növényzet erősen takarják, így nehéz észre venni. Ha Bozsoktól a zöld sáv jelzésen megyünk fel az Írott-kőre, a C.1-es nagy határjel után kb. 50-60 méterre találjuk. A határkövek mentén vezető kitaposott út a letörés fölött halad el. Honnan kapta a nevét, nem lehet tudni pontosan. Az elnevezés először az 1961-ben készült topográfia térképen jelenik meg. Vannak, akik a nevet egy az 1950-es években történt esettel hozzák kapcsolatba, amikor egy határőrt állítólag itt gyilkoltak meg. Felmerült annak lehetősége is, hogy a név talán az 1920-as - 1930-as években keletkezett és

csempészekkel van összefüggésben. Az egykori híradások szerint legalább féltucat ember halt meg erőszakos halállal ezen a környéken. A háttérben a legtöbbször valamilyen egymás közötti leszámolási ügy állt.

1.5. Források

1.5.1. Ebenspanger János forrás

Kőszegi-hegység két legmagasabban fekvő, nem foglalt forrása Tündér-forrás és az Ebenspanger János forrás. 1900-ban egy írott köi kirándulás alkalmával "Tatay Irénke kisasszony" nevezte el a forrást Ebenspanger Jánosról, aki az első nyugat-magyarországi turistaszervezet (a Magyarországi Kárpátegyesület Vasvármegyei Osztálya) egyik alapítója és titkára. Az ő nevéhez köthetők a Kőszegi-hegység első jelzett turistaújtjai. Olykor egyszerűen csak János-forrásként említik.

1.5.2. Tündér forrás, vagy Tündér-kút

A Kőszegi-hegység legmagasabban fekvő forrásai közé tartozik, nem foglalt forrás. Megközelíthető a Bozsokról az Írott köre vezető kék jelzésről leágazó kék kör jelzésű úton. Az Ebenspanger-forrás szomszédságában található forrás neve már az 1800-as évek végéről ismert.

1.5.3. Virágos-kút

Időszakos, kiépített forrás Bozsokon, a vasfüggöny túraútvonal és a Sötét-völgy között, mindkettőtől kb 200 m-re. A forrás eredetileg merítős foglaltású, később kifolyócsővel látták el. Jelenleg víz folyásának nyomát sem látni.

1.5.4. Pütyör-forrás

A forrás a patak hűvös völgyében tiszta vizével tegzes és kérészfajoknak biztosít élőhelyet.

1.5.5. Malomporta forrás

A településen belül, a Malomportánál lévő rétegfórással korábban bevizsgált, kristálytisza vize ivóvíz a maga természetes frissességével. Régen kicsit feljebb volt a Malom forrás. A jelenlegi forráskivezetés több olyan forrást és eret gyűjt össze, mely a malom körül bukkant felszínre. A Malomporta telkén belül található, de bárki által megközelíthető helyen van, mind a helyiek, mind a turisták előszeretettel kortyolnak belőle vagy töltik meg kulacsukat, vagy éppen otthonról hozott kannáikat. A malom felújításakor a forrásvíz-kivezető cső környékét a Malom stílusához illően a tulajdonosok átépítették: egy malomkő fogja körbe a csövet, ahonnan a víz egy örlőkő alába folyik, és onnan csorog tovább a bozsoki patakba.

1.6. Barlangok

A Kőszegi-hegység legtöbb barlangja, összesen 17 Bozsokon található:

Barlang	Hossz	Befoglaló kőzet	EOV_x	EOV_y
1. Antartik-fülke	2,5 m	zöldpala	224141	455303
2. Arktik-fülke	2,8 m	zöldpala	224217	455329
3. Csalános-eresz	3x13 m	zöldpala	224123	455321
4. Csont-bg	5,2 m	mészfilit	224611	455982
5. Hárs-bg	3,6 m	zöldpala	224300	455624
6. Hegedüs-eresz	3x9 m	zöldpala	224218	455409
7. Holler-bg (Ablakos-bg)	6,3 m	zöldpala	224228	455010
8. Kalapos-kői- bg	30,2 m	zöldpala	224549	455118
9. Kőajtós-bg	3,02 m	mészfilit	224289	456619
10. Ladera-fülke	5,6 m	zöldpala	224214	455296
11. Lena-fülke	3,1 m	zöldpala	224227	455275
12. Limax-bg	13 m	zöldpala	224136	455317
13. Lőszeres-bg	2,9 m	zöldpala	224314	455599
14. Nyiladék- melletti_bg	4,8 m	zöldpala	224293	455705
15. Szentkút-bg.	2 m	mészfilit	224670	456044
16. Tűzifás-bg	7,1 m	zöldpala	224235	455263
17. Vadles- melletti-bg	3,85 m	zöldpala	224611	454913

10 m-nél nagyobb természetes barlang fentebb vastagon szedve.

1.6.1. Antarktik-fülke

(Bozsok, Kalapos-kő) Kicsiny, 2,40 m hosszú, 90 cm magas, zöldpalában kőzetleszakadozással keletkezett barlang.

1.6.2. Arktik-fülke

(Bozsok, Kalapos-kő) 2,10 m széles, 1,90 m magas bejáratát egy mindinkább szűkülő fülke követi. Hossza 2,80 m. Zöldpalában egy repedés mentén kőzetleszakadozással, mállással, keletkezett.

1.6.3. Csalános-eresz

(Bozsok, Kalapos-kő) Frontja 13,60 m széles és 2 m magas, ereszfülkéje 2,80 m-re húzódik a zöldpalából álló sziklaperem alá. Repedések mentén kőzetleszakadozással alakult. Törmelékes aljából kora vaskori tűzhely maradványai kerültek elő.

1.6.4. Csont-barlang

(Bozsok, Sötét-völgy) Egy mészfilitből álló sziklalépcső repedéseinek széthúzásával keletkezett keskeny és egyes részein omlásvesélyes barlang. Járható hossza 5,2 m.

1.6.5. Hárs-barlang

(Bozsok, Széles-kő) Csak kúszva járható, 3,6 m-es barlang. Zöldpalában a sziklalépcső peremére merőleges törés mentén keletkezett. A végéből induló keskeny résen át összeköttetésben van a felette lévő, a barlangméretet el nem érő kicsiny fülkével.

1.6.6. Hegedűs-eresz

(Bozsok, Kalapos-kő) Zöldpalából álló sziklában 9,50 m széles, 3,70 m magas és 3 m-t beöblösödő sziklaeresz. Kőzetleszakadozással és mállással keletkezett. Alkalmasint bivakhelynek használják.

1.6.7. Holler-barlang

(a túrázók által gyakran használt másik nevén - Ablakos-barlang) (Bozsok, Kalapos-kő) 2 m széles, 1 m magas bejáratát egy 5 m hosszú, fokozatosan magasodó fülke követi. Végének jobb oldalán egy ablakszerű nyílása is van. Repedések mentén palások leválásával, mállással keletkezett zöldpalában. Aljának törmelékéből kora középkori cseréptöredékek kerültek elő. Alkalmasint bivakolásra használják. Bozsok irányából a Sibrik kastély közelében induló Óriások útja tanösvényen érhető el. A kék háromszög jelzést kell követni, a Kalapos-kövek után még tovább kell menni az országhatár irányába. A barlanghoz a kék háromszögről leágazó barlangjelzés vezet. A közelben kis pihenőhely (asztal, padok) is van. Megközelíthető a Bozsokról az Írott-kőre vezető kék és zöld sáv, majd az arról leágazó kék háromszög jelzéseken is. A barlang nevét a mára beerdősült erdei tisztásról a Holler-rétről (Holler Wiese) kapta. Bejárata elég tágas, de csak guggolva vagy meggörnyedve lehet bemenni. Érdekessége a kis "kukucsáló ablak"

1.6.8. Kalapos-kői-barlang

(Bozsok, Kalapos-kő) Egy zöldpalából álló sziklafal peremével párhuzamos törés menti elmozdulással alakult, kétszintes átmenőbarlang, melynek 4 bejárata is van. Teljes hossza 30,2 m, vertikális kiterjedése 4 m. Élővilágából barlangi keresztespókokat és kövi csigákat figyeltünk meg. Fosszilis faunájából 14 féle állat maradványát lehetett elkülöníteni

1.6.9. Kőajtós-barlang

(Bozsok, Bozsoki-patak völgye) A mészfilitből álló sziklasor aljában, a kőzetperemre merőleges törés mentén kőzetleszakadozással és oldódással keletkezett kis barlang, 3 m-es folyosója csak kúszva járható.

1.6.10. Ladera-fülke

(Bozsok, Kalapos-kő) Zöldpalából álló sziklatömb aljában nyílik 5 m széles, 2 m magas bejárata. Ezt egy erősen emelkedő aljú, 5,60 m hosszú fülke követi. Kőzetrepedés mentén kőzetleszakadozással keletkezett.

1.6.11. Lena-fülke

(Bozsok, Kalapos-kő) Kicsiny, csak guggolva járható, emelkedő folyosójú, 3 m hosszú barlang. Zöldpalában palásodási síkok mentén való kőzetleszakadozással, mállással képződött üreg.

1.6.12. Limax-barlang

(Bozsok, Kalapos-kő) Alacsony, csak kúszva, guggolva járható, de 13 m hosszú barlang. Zöldpalában alakult egy törés menti kőzetszéthúzóadás és kőzetleszakadozás által. Falán kevés ásványkiválás figyelhető meg. Barlangi keresztespókok és pince meztelen csigák lakják.

1.6.13. Lőszeres-barlang

(Bozsok, Széles-kő) Egy sziklalépcső homlokfalára merőleges repedés mentén alakult lapos, csak 2,9 m hosszban kúszva járható barlang. A feltárás során előteréből különböző időkből és különböző helyekről származó, karabélyba való lőszerek kerültek elő.

1.6.14. Nyiladék-melletti-barlang

(Bozsok, Széles-kő) Nagyjából 1 m átmérőjű, kerek száján át egy 4 m hosszú, fokozatosan szűkülő barlangba juthatunk. Végpontján egy kicsiny nyílás lyukad a szikla túlsó oldalára. Zöldpalában kőzetleszakadozással, mállással alakult barlang.

1.6.15. Szentkúti-barlang

(Bozsok, Sötét-völgy) Mészfillitből álló sziklafalban nyíló hasadékbang. Repedés széthúzóásával keletkezett. Bejárható hossza 2,2 m.

1.6.16. Tűzifás-barlang

(Bozsok, Kalapos-kő) Zöldpala-sziklában, egymást keresztező törések mentén mállással kialakult két bejáratú átmenőbarlang. Hossza 7 m, keskeny hasadékfolyosóinak a magassága meghaladja a 2 m-t.

1.6.17. Vadles-melletti-barlang

(Bozsok, Kalaposkő) A hegyoldal sziklasorában a peremmel párhuzamos törés mellett, a zöldpala mállásával kialakult barlang. 1,6 x 0,9 m-es, ovális szája 3,8 m-es, guggolva járható folyosóba vezet.

1.7. Gyurgyalag fészkelő helyek

Kettő, kiterjedésében nem jelentős magántulajdonban lévő homokbánya van Bozsok határában, melyek a fokozottan védett gyurgyalag fészkelő helyei.

1.8. Tavasz Jaj-domb

Kora tavasszal a temetővel szembeni domb tele van hóvirággal és szártalan kankalinnal.

1.9. Bozsoki-patak: Aranypatak

A rómaiak idején a patak vizét falazott csatorna vezette Savariába. A település fő utcája mentén fut a Bozsoki-patak, vagy más néven Aranypatak, mely dél felé határvízként is szolgál. Nem olyan régen még pisztrángokat nevelő patak volt, ma már csak elvétve lehet benne pisztrángot látni. Mindig meghatározta a faluképet. Annak idején széles medrében gyümölcsösöket neveltek a falu lakói, ma már több helyütt építési törmelékkel töltötték fel a partot, szűkítve a patakmedret. 2009-es árvízkor a szűk patakmedreknél és átereszeknél öntött ki a patak. Aranypatakban él a díszes légivadász, a tompa folyamikagyló és a fenékjáró küllő. Régebben rákot is fogtak benne, amit akkor még meg is ettek (ma már védett).

1.10. Sibrik kastély parkja

A kastély a kertjével együtt műemléki védettség alatt áll. (azonosító: 8817, törzsszám: 7632) A kastélypark Végh Gyula feleségének Wimpfenn Mária grófnőnek az érdeme, a kastély megvétele, 1906 után alakították ki. A kastély utolsó kertésze Fatalin Jenő, helybeli lakos volt. A parkban több száz éves hársfák, kőrisek, 100 éves platánok, nyesett borostyánoktól és tiszafáktól szegélyezett virágágyak, borostyán, lilaakác, babér, terülő tuják,

nyírt gyertyánsövény, kocsányos tölgy, szelídgesztenye, kőris található. Jelenleg a jobb napokat látott park elhanyagoltnak tűnik. Kidőlt fák, veszélyes fák (önkormányzati felmérés szerint 81) található benne.

1.11. Batthyányi kastély parkja

A kőfallal körülvett kastélyrom parkjában néhány ősfa található, valamint öreg ősi gyümölcsfák. Továbbá van három régi szőlőtőke Furmint szőlővel. A hajdani kastély körüli vizesárok, a hajdani malom árkok és a malomépület kövei megvannak a területen.

1.12. Zsidó-rét

A fokozottan védett Bozsoki Zsidó-réten él az osztrák tárnicska állománya, a fehérmájvirág, a kornistárnics, a fekete és a leánykökőrcsin, a szártalan bábakalács, a kékperje, hegyi tárnicska és a lápi nyúlfarkfű. A Bozsoki Zsidó-réten lévő kis zöldpala kőfejtő geológiai alapszelvény, amely a Felsőcsatári Zöldpala Formációhoz tartozik.

1.13. Kovácsi Rét Természetvédelmi Terület

A védett láp terület 4 ha – ex lege -, szabadon látogatható terület. A bozsoki közúti határátkelőtől Délre elterülő üde, ill. kisebb részben kiszáradó lápréten számos védett növényfaj előfordul. Kiemelkedő értéke a hegyi tárnicska előfordulása, amely növény a közeli Zsidóréten és a Hanság területén található Rábcakapi réteken kívül nem fordul elő hazánkban. Ritka sásfajokon kívül a védett növényfajok közül előfordul itt a lápi nyúlfarkfű, a szibériai nőszirm, a fehér zászpa és a serevényfűz is.

1.14. Jelentős fák

A település közelében van néhány jelentősebb idős fa, melyek védelmet és figyelmet érdemelnek.

Vadkörtefa, szócörte 250 cm-es kerülettel kb 130 éves (kormeghatározás alapja: <http://www.tree-guide.com/tree-age-calculator>). Helyszín: 018/2 hrsz és a 1935 hrsz-ú utak találkozási pontjánál. Egyedi tájérték. Google koordináta 47.319929, 16.478095

Nyárfa 2 példány a Batthyány rom mellett egyik körkerület mérete 420 cm kb 190 éves néhány korhadtt ággal. A másik alatt rengeteg nagy korhadtt ág hevert, nem volt biztonságos a mérése – életveszélyes alatta tartózkodni. Google koordináta: 47.318461, 16.484451

Sibrik kastély parkjában: Kőris a kastélyhoz bevezető út bal oldalán 351 cm törzskerülettel (kb 186 éves), erős, öreg borostyán növi be. Hársfa a kastélyhoz bevezető út jobb oldalán 279 cm törzskerülettel (kb 192 éves). Kőris a kastélyhoz bevezető út jobb oldalán 242 cm törzskerülettel (kb 130 éves). Hársfa a kastély bejárata előtt erős kinövésekkel 370 cm törzskerülettel (kb 255 éves). Kőrisek a kastély bejáratától balra a rét kastély felőli szélén 370 és 430 cm törzskerülettel (kb 196 és 228 évesek). Kastély mögött 376 cm törzskerülettel (kb 200 éves). Van egy öreg fa még a rét másik oldalán a sarokban sok lehulló korhadtt ággal. Platánok közül a nagyobbak: 426 és 337 cm törzskerülettel (kb 177 és 140 évesek) a kastélytól a falu felé eső kertben, ahol van egy 282cm törzskerületű magnólia is.

2. Bozsoki gyöngyszemek – kiemelkedő ünnepeink és szokások

2.1. Emmausz-járás

A szokás azt a bibliai történetet eleveníti meg, amikor a feltámadt Jézus megjelenik az Emmausz felé tartó tanítványainak. A tanítványok először nem ismerik fel őt, elbeszélgetnek vele, majd Emmauszba érve vacsorára hívják, ahol a kenyér megáldásakor és megtöréskor felnyílik a szemük, és rádöbbennek, hogy a feltámadt Jézus volt végig velük. (Lukács 24:13-35)

Magyarországon ez a szokás főként a német nyelvterületeken terjedt el. Minden év húsvét hétfő délutánján a bozsokiak is elindulnak Emmauszba, azaz a bozsoki szőlőhegybe. Ilyenkor megtelnek a bozsoki pincék a házigazdák megvendégelik családjukat, barátait, áthívják egymást ezzel is ápolva a közösség összetartozás érzését.

2.2. Lucázás

A december 13-i, Luca napi termékenység, gazdagság, bőségvarázslás népszokása, mely ma is él még – bár különleges formában: Luca előestéjén a lányos házaknál szalmával szórják be a legények az udvart, másrészt különös tréfákat találnak ki (helyéről máshova teszik, kicserélik a dolgokat, hadd keresse a gazda másnap) Régen előfordult, hogy a szerkeret szétszedték és a tetőn összerakták reggelre.

2.3. Betlehemezés – pásztorjáték a karácsonyi ünnepre készülődve

Az adventi időszakban fiatalok, gyerekek járják a falut pásztorjátékukkal, amelyben eljátsszák, hogyan fogadták a pásztorok Jézus születését. Kellékük a pásztorbot és a kis kivilágított betlehem, amit magukkal visznek A pásztorjáték szereplői: a betlehemet vivő angyalok, pásztorok. A szereplők párbeszédes, énekes játékuk után átadják jókívánságaikat, ezután a háziak megvendégelik őket. 1998 óta a Bozsoki Csúzli Színjátszó kör őrzi a hagyományt (néhány év kihagyásával).

2.4. Karácsonyi misztériumjáték: Jézuska várás

A Bozsoki Csúzli Színjátszó kör és a falubeli gyerekek 20-30 szereplővel a Szent Anna templomban karácsonyi misztérium játékkal játsszák el Jézus születésének történetét versekkel, énekekkel. Ezzel is őrzik a karácsony igazi lelkületét. 1998 óta folyamatos a hagyomány megtartása, minden karácsony Szentestének délutánján.

2.5. Korbácsolás

December 28-án aprószentek ünnepén, egészségvarázsláshoz kötődő népszokás, ahol a fiú gyermekek, legények járták a falu házait, elmondták a mondókájukat és a saját maguk által vesszőből font korbáccsal ütögették a háziakat, hogy egészségesek legyenek az új esztendőben.

2.6. Búcsújárás

Régen is voltak Bozsoknak búcsújáró helyei: 1939-ig évente aug 15-én zárandokoltak a Bozsokiak Rőtre, akkor ott magyar nyelvű misét tartottak, melynek költségét Bozsok előljárósága fizette. Lécai zárandoklat szept 8-12 közötti vasárnapon volt. Máriazellbe 1937-ig jártak, illetve ma is járnak, most már a Kőszegi plébánia szervezésében (Bozsok Kőszeg filiája). Szt Vidre, Perenyébe is jártak, 1948-tól a Gencsi Szentkútra. Több napos zárandoklatra jártak Vasvárra. (Egyik ilyen vasvári búcsújáráshoz kötődik egy történet, miszerint egyszer egyik

este tüzet raktak és a kereszt közel került és véletlenül tüzet kapott. „Kede Jézus a búzába, elégett a keze lába”.) Ma a kőszegi plébánia szervezésében járnak a bozsoki hívek is zarándoklatokra.

2.7. Passió

Virágvasárnap a katolikus egyház Jézus jeruzsálemi bevonulására emlékezik. Tudta, mi vár rá, ő már a szenvedésére készült, bár a nép még ujjongva fogadta, leterítették elé ruhájukat, pálmaággal integettek. Innen ered a barkaszentelés, hiszen a mi éghajlatunkon ez áll rendelkezésre. A liturgiában mi is már a szenvedésre gondolunk, kezdődik a Nagyhét. A Szent Anna templomban is passiót énekelnek. A passió Krisztus szenvedéstörténetét bemutató zenemű. A húsvét ünnepi megemlékezéseinek egyik kimagasló eseménye a nagypénteki passió. A Bozsoki Dalárda és a hívek énekkel idézi fel, hogyan készült Jézus a halálra, hogyan állt a bírái előtt az igazi húsvéti bárány. A Bozsokon énekelt passió dallama sajátos dallam (egy kottázott passióval sem azonos teljes mértékben, nincsen lekottázva). Hallás után tanulták meg a szereplők egymástól évről-évre.

2.8. Bozsoki Szüreti Mulatság

Első említése a szüreti mulatságnak 1950-es évekből való. Később volt az 5 hegylajai községben közösen rendezett szüreti rendezvény. A 80-as években Banga Imre és Horváth György szervezésében volt egyszer szüreti műsor a település központjában. Később 1999-ben indult újra a rendezvény megszervezése. A település és a környező települések lakosai – általában szeptember második hétvégéjén – különböző ötletesen díszített járművekkel, a magyar néphagyományokhoz kötődő jelmezekben vonulnak végig a falun, közben megállóknál műsorok vannak, a helyiek finomságokkal kínálják a résztvevőket, az őszeg-főszeg kötélhúzás is a program része, végül szüreti bállal zárul a program.

2.9. Bozsoki Kalapos Napok és Dalos Találkozó

Bozsok legnagyobb rendezvénye május utolsó vagy június első hétvégéjén a 4 napos a Bozsoki Kökörcsin Kulturális és Hagyományőrző Egyesület szervezésében. Első nap a Csúzli színjátszókör mutat be színdarabot, majd kiállítás nyílik (témája mindig valamilyen helyi értékhez kötődik, pl. festmény, szalvéta gyűjtemény, esküvői fotó, esküvői fotó, a bozsoki színjátszás 125 éve). A pénteki napon van a dalos találkozó, ahol a bozsoki, a környékbeli és a testvértelepülésről jött kórusok adnak egymásnak műsort, majd dalverseny következik, végül közös énekléssel zárul a nap. Szombati napon gyerekprogramok vannak (kalapos feladatok és kalaposkirály választás) és hegybejárás. Vasárnap pedig túra indul a kalapos-köre. 2013 óta Bozsok testvértelepüléséről, az erdélyi Zetelakáról ekkor érkezik minden évben egy nagyobb delegáció, leginkább ennek köszönhető az 1999-ben megkötött testvértelepülési kapcsolat életben tartása.

2.10. Szent Anna búcsú

A bozsoki templom védőszentjének, Szent Annának, Jézus nagyanyjának az ünnepe. Július utolsó hétvégéjén, Anna nap (júl. 26) utáni vasárnapon tartják. A búcsúi szentmise elején a gyerekek versekkel köszöntik a nagyszülőket. Van egy Szent Anna naphoz, Szent Anna kultuszhoz kapcsolódó ének, amely jellegzetesen Bozsoki, a templomban csakis Anna napkor szokták énekelni. Korábban a szentmise mellett búcsúi vásár és programok voltak. Mára a lányok-asszonyok és őszeg-főszeg futballmeccs és a vasárnapi és a hétfői búcsúi bálók maradtak meg.

2.11. Körmenetek

Bozsokon korábban megtartották az Úrnap (pünkösd hétfő utáni 10. nap, csütörtök) és a (nagyszombaton, Húsvét vigíliájához tartozó) Feltámadási körmenetet. Amióta Bozsok a Kőszegszerdahelyi plébániától bekerült a Kőszegi plébániához, megszűnt a körmenetek megtartása.

2.12. Bozsoki Zenei Fesztivál

2014-ben nyári zenei táborként indult a rendezvény, ahol konzervatóriumi diákok és zeneiskolai hallgatók a Sibrik kastély festői környezetében, kiváló művészek segítségével mélyíthették el tudásukat. a hajdani tábor komolyzenei fesztivállá fejlődött, a megrendezés 4. évétől már nem csak Bozsokon, hanem Cák, Kőszegen is rendeztek koncerteket oly neves előadókkal, akik miatt Budapestről is jöttek látogatók. Ma már több koncert van Bozsok területén kívül.

2.13. Aranypatak Versfesztivál

2018 nyarán került először megrendezésre a fesztivál a Castanea Egyesület és a Rózsabors Műhely szervezésében. A rendezvény célja a Vas megyében élő és a megyéből elszármazott szárnyaikat bontogató és régebb óta a pályán lévő költők verseinek népszerűsítése. Emellett az évfordulós klasszikus költők és verseik népszerűsítése is cél. Interaktív költői bemutatkozásokon, felolvasásokon, irodalmi beszélgetéseken, verszenészek koncertjein vehet részt a közönség

2.14. Mátyás napi Borverseny

A Bozsoki Hegyközség (2017-től Bozsoki Szőlősgazdák Egyesülete) 1993 óta szervezi meg Mátyás nap (február 25) utáni hétvégén a Termeld magad – Bíráld magad Borversenyt. Kőszeg, Pogányok, Cák, Kőszegdoroszló, Kőszegszerdahely, Bozsok, Bucsú területéről a helyi kisgazdák hozzák el a boraikat, hogy lássák, hogy hol tartanak a borkészítésben. A borverseny után profi zsűrizők segítségével megvitatták a borkészítés fortélyait, hogy a jövőben jobbnál jobb borok kerülhessenek a terített asztalokra.

2.15. Főzőverseny

Először 2016-ban került megrendezésre a Szent Flórián (május 4) napi főzőverseny. A rendezvény a helyi közösség rendezvénye az Önkéntes Tűzoltó Egyesület szervezésében, ahol a település kisebb formális és baráti közösségei találkozhatnak egy közös főzős délutánra. Általában min. 100 fő részvételével zajlik. A 2019-es évben Antal Krisztina emlékére került megrendezésre, aki a Tűzoltó Egyesület női rajának oszlopos tagja volt.

2.16. Nemzeti és egyéb ünnepek

A település lakosai minden év nemzeti ünnepein és jeles napjain (márc 15, hősök napja 2005 óta a kitelepítettekről való megemlékezéssel, 2004-től a trianoni megemlékezés, aug 20, okt 23) együtt ünnepelnek a Dalárda és a Bozsoki Kökörcsin Egyesület szervezésében 1998-tól (korábban nem voltak ilyen közös ünnepek, csak az általános iskolások tartottak iskolai kereteken belül.).

3. Bozsoki Gyöngyszemek - kiemelkedő személyek

3.1. Mátyás király

A helyi legenda szerint Mátyás királynak vadászkastélya volt Bozsokon. Ehhez kapcsolódóan az tudható, hogy Mátyás király Andreas Baumkircher, Szalónaki zsoldosvezérrel – aki támogatta őt Habsburg Frigyes császárral szemben folytatott háborúban – egy másik legenda szerint az Ausztriában fekvő Királykút (Königsbrunnen) forrásnál elfogyasztották a maguk által lőtt fácánt. Így az is valószínű, hogy vadászat közben Bozsokon is megfordultak. Főként annak fényében, hogy Mátyás Bozsok középkori várát és tartozékait 1478-1487 között királyi tárnokának, Macskási Tárnok Péternek adományozta, 1487-től pedig Bornemissza János alkincstárnok birtokába került. (A magyar uralkodónak ekkor épült Kőszegen is háza.) Azt emlegetik az igazságos királyról, hogy Bécs ellen vonulásakor Bozsokon ütötte fel hadiszállását.

3.2. Batthyány Ádám és neje Strattmann Eleonóra

A Sibrik család hajdani alsó kastélya 1616-ban került Batthyányi Ferenc tulajdonába, melyet a család nagy költségen két emeletes, négy saroktornyos főúri kastéllyá építették át.

Kedvelt tartózkodási helye volt a XVII. század végén gróf Batthyány II. Ádámnak (1662-1703 országbíró, a Dunántúli hadak főgenerálisa, Vas megye örökös főispánja, horvát bán) és feleségének, Strattmann Eleonórának (1677-1741).

3.3. II. Rákóczi Ferenc

1697-ben a hegyaljai felkelés leverése után II. Rákóczi Ferencet figyeltette a bécsi udvar. Hogy ne keveredjen gyanúba, ősszel és 1698 elején feleségével hosszan tartózkodott barátjának, Batthyány Ádámnak rohongi birtokán, akinek császárhűségéhez nem férhetett kétség. Ugyancsak a grófi pár (t.i. Batthyány Ádám és Strattmann Eleonóra) vendége volt Rákóczi a bozsoki kastélyban. 1698. február 23-án itt keltezte Esterházy Pál nádorhoz írt levelét.

3.4. Esterházy Antal

Gróf Esterházy Antal (1676-1722) kuruc főgenerális életpályájának 1708-as éve kötődik Bozsokhoz. Ezévből eredményes volt dunántúli működése. Bevette és lerombolta Körmend várát, aztán még a tél folyamán a stájer határokra csapott, augusztusban pedig kétszer is berontott Ausztriába, s Bécsig hatolt, maga József császár is

alig tudott előle menekülni Laxenburgból. 1708-ban Bozsokon a Batthyány kastélyban rendezte be főhadiszállását, melyről tábori könyvében is ír.

3.5. I. Ferenc császár

Az 1800-as években gróf németújvári Batthyány Eleonóra (1760–1831) hozományaként a bozsoki Batthyány kastély gróf Althann Mihály Ferenc Antal (1760–1817) tulajdonába került. Az ő vendége volt 1813-ban I. Ferenc császár (1768-1835) és neje

3.6. Végh Gyula

Verebi Végh Gyula (1870-1951) művészeti író, műgyűjtő, 1917-1934 az Iparművészeti Múzeum igazgatója, az 1920-ban megalakult Magyar Bibliophil Társaság elnöke, 2 évig az Országos Magyar Gyűjteményegyetem Tanácsának ügyvezető elnöke.

1906. augusztus 31-én vásárolta meg a bozsoki Sibrik kastélyt és a birtokot. A környékbeli birtokosok rendszeresen megfordultak náluk, így a fűteleki Ambrózy Gyuláék, a tanai Ambrózy Istvánék, a borostyánkői Almásyék, az ivánci Sigrayék, ikervárról Batthyány Lajos, később Gyöngyösapátiról Apponyi Albert.

Az első világháború idején Bozsokon összeíratta azokat a családokat, ahol nem maradt férfi és kérte, hogy a falubeliek segítsenek egymásnak. Az iskolában óvodát rendeztek be a dolgozó asszonyok kisgyerekeinek. A későbbiekben pedig az iskolában kórházat rendeztek be a frontról érkező sebesült és lábadozó betegeknek. A háború ideje alatt Végh Gyula családjával nyáron és ősszel Bozsokon tartózkodott, míg télre beköltöztek Kőszegre. A gyerekeik iskolába jártak, míg Végh Gyula írta a „Bozsoki krónikát” és böngészte a városi levéltárat.

4. Bozsoki gyöngyszemek – művészetek és művészi kézművesség

4.1. Színjátszás hagyománya

A bozsoki színjátszás legkorábbi említése egy 1893-as Kőszeg és Vidéke cikkben található. Az elmúlt több, mint 125 évben gyakran volt a faluban olyan népművelő, vállalkozó, tűzoltó, tanár vagy plébános, aki felkarolta a népi színjátszást a településen. A különböző színdarab előadásokról több cikk, fotó és feljegyzés maradt, melyekben a település lakói mindennapi munkájuk mellett részt vettek, illetve a mai napig is vesznek részt.

4.2. Bozsokról írott versek, Bozsokiak versei

Versek Bozsokról: Weöres Sándor: Bozsok, Bozsoki emlék, Devecseri Gábor: Búcsú Bozsoktól, Simon István: Nyárvégi rapszódia, Kovács Margit: Kis himnusz Bozsokhoz, Káldi János: Hogyan tudná, Bozsoki nyolcsoros, Cs. Nagy István: Bozsoknak hódoló, Károlyi Amy: Bozsoki nyár

Csáji Lajos határórként került Bozsokra, majd itt is telepedett le. Verseket írt településünk szép pillanatairól, többek között a Bozsoki Dalárdáról is, emellett a határőrség életéről írta össze a megélt történeteket.

Kutits Józsefné Ferencz Anna, mint hadiözvegy 1923-ban a hősök tornya avatásán olvasta fel a maga által írt verset.

Az Akárki c. moralitásjáték Hofmannstahl és Szúnyogh Xavér bencés tanár által írt szövegét Kovács István bozsoki plébános írta át versebe.

4.3. Molnár Teréz balladája

Molnár Teréz 21 évesen 1949-ben aknára lépett és meghalt, mikor párjával próbált átszökni a határon. A faluból egy ismeretlen szerző írt a történetükről és Teréz haláláról egy balladát, mely megtalálható több háztartásban.

4.4. Bozsoki dalok

Kodály Zoltán kéziratos dallamgyűjteményében található kettő 1949-ben Bozsokon jegyzett dal. Az „Ágota fürdik fekete tóban” című dal mellé özvegy Kutics Józsefné a hozzá tartozó népi gyermekjáték leírását is megadta (Lomoschitz Pál gyűjtése). A másik dalt Kapiller Györgyné Talasz Anna, Kutics Józsefné Ferenc Anna és Kutics László énekeltek: „Széna ajja, széna ajja”. Vikár Béla 1906-os Dunántúli gyűjtésében is megtalálható Kutics Józsefnétől mondóka.

Szent Anna napján szoktak a bozsokiak a templomban énekelni egy dalt, ami nincs az énekes könyvben és mások nem ismerik: „Krisztus Jézus Szent vérével” kezdetű (Ó Szent Anna neved napján).

Kocsis Béla tanító írt több dalt is, melyet a bozsokiak énekeltek. Az egyik ilyen dal az „Emlékek oltárához / Virágokat hoztunk” kezdetű, melyet hősök napjára a Dalárda is megtanult.

4.5. Bozsokról forgatott filmek

Nyomsávon c. dokumentumfilm: A film a nyugati és a keleti blokk határán épült magyarországi vasfüggöny mentén lévő települések lakóinak életét mutatja be. Az emberek állandó zaklatás, ellenőrzés és szabadságukban való korlátozás közepette éltek. Szemtanúk vallanak a határsértésekről.

...és még egymillió lépés I. A nyugati határszáron c. film 1. rész: A Rockenbauer Pál Dél-dunántúli Kéktúra útvonalát mutatja be, melyben Bozsokról is szó esik.

4.6. Bozsokon forgatott filmek

Több olyan filmet forgattak Bozsokon, melyben bozsokiak is szerepeltek statisztaként.

1965 – Kőszívű ember fiai

1973 – A fekete gróf

1984 – Különös házasság

1984 – Hány az óra Vekker úr?

1993-2001 – Kisváros

4.7. Zenészek

A településen élő, vagy működő zenészek, zeneművelő emberek fontos szerepet töltenek be a település mindennapi életében, vagy a rendezvényeken. Pl Horváth Attila harmonikán játszó népzene-sz, Horváth Anna klarinét, Székely Bálint zongora-orgona, Saufnauer Szabolcs orgona, Frank-Sziklai Márta hegedű, gitár. Frank-Sziklai Márta, a Csúzli színjátszókör vezetője a hangszeren tanuló diákjait korábban egy zenekarrá verbuválta össze, vagy éppen az óvodában tartott zenés foglalkozásokat. Horváth Attila harmonikája rendszeresen kerül elő egy-egy rendezvény alkalmával. Saufnauer Szabolcsot és Székely Bálintot pedig kántorként hallhatjuk a templomban orgonálni. A Bozsoki Dalárda pályázati összegből vásárolt citerákat a fellépésekhez, melyeket fellépéseken szeretnének majd használni.

4.8. Hírharang

2003 áprilisában indult a helyi, települési újság, melyet Frank Sziklai Márta akkor még képviselőként indított. Az elmúlt 17 évben 16 szám jelent meg, továbbá a települési rendezvények alkalmával rendszeresen a különszámok. Az újság helyi híreket szolgáltat a helyi közösségektől a helyieknek. A 2010-es polgármesteri választások után, már nem az önkormányzat, hanem a Bozsoki Kökörcsin Egyesület adja ki az újságot, hogy továbbra is erősödhessen a település lakóinak közössége.

5. Bozsoki gyöngyszemek – épített értékeink (szakrális, lakó- és gazdasági épületek, régészet, szobrok, egyebek)

5.1. Sibrik kastély

Kastélyszállóként funkcionál a volt Sibrik-kastély: A kastély helyén feltételezések szerint már a XV. században létezett épület. A középkori magra folyamatosan épült rá a XVI-XVIII. század között a késő reneszánsz típusú, egyemeletes várkastély. Négyzetes udvarát déli és nyugati oldalán épület határolja, másik két oldalán magas védőfal veszi körül. Északkeleten egy sokszögű saroktorony áll. Homlokzatépítése nemesen egyszerű. Egyetlen díszesebb része a törtvonalú párkánnyal lezárt bejárat kapuépítmény, amelyen a Sibrik és a Nádasdy család nemesi címerét tartalmazó kettős címer látható 1614-es évszámmal. Az udvari homlokzat földszintje kosárfal tornáccal kialakított. Kastélyparkja védett.

Nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű nemzeti vagyonnak minősülő, műemléki védelem alatt álló építmény a Sibrik kastély együttese, amelynek állami tulajdonban, illetve a helyi önkormányzat tulajdonában történő megőrzése hosszú távon indokolt. /2001. évi CXCVI. törvény/ (Műemlék azonosító: 8817, törzsszám: 7632)

5.2. Szent Anna római katolikus templom

R.k. templom, Szent Anna, Jézus nagyanyja tiszteletére szentelt, középkori eredetű templom, melyet Sennyei Ferenc szentelt fel 1630-ban. 1743-ban renoválták, majd 1772-ben Barokk stílusban bővítették. Ettől kezdve egyhajós. Szentélye a hajónál keskenyebb, egyenes záródású. Tornya a hajó északi oldalán áll, aránya alapján középkori. A hajó torony mögötti része mind a déli, mind az északi oldalon egy a mai periódusnál korábbi korból való. A jelenlegi lizéniák mellett a belső szentély felőli oldalon a hajófalban határozott falvégek vannak eredeti középkori vakolattöredékekkel. A templom falán előkerült egy valamikori napóra is. A templom kertjét erődszerű kerítés veszi körül. Új palatetőt kapott 1949-ben. 1972-ben padozatcserét végeztek, és ekkor festették a ma is látható képkompozíciókat a mennyezetre, melyet 2012-ben a tetőzet felújításakor cserépfedésre cseréltek. Berendezés: szobrok az elbontott szószékről, copf, 18. sz. vége. Új liturgikus térrendezése Dominek György 1972-es munkája.

5.3. Toronyrom

1540-ben került királyi oklevéllel a Sibrik család birtokába Bozsok. A későbbiekben Sibrik Osvát és Máté utódaival a család két ágra vált szét, annak megfelelően osztoztak meg a birtokon. Osváté lett a középkor óta létező földesúri udvarház a falu egyetlen utcájának sorában. Máté pedig a plébániatemplom mögött folyó patak túlsó oldalán emeltetett új lakóépületet. Az utóbbi a romjaiban ma is álló kőtorony, amelyről az 1603-ban megszövegezett családi osztozás írta meg, hogy Máté ősi lakóhelye volt. Későbbi, 16-17. századi adatok szerint a lakóhelyektől függetlenül már 1540 után kettéosztották a falut, északi része lett Osváté, a déli pedig Mátéé.

5.4. Római katolikus Szent József-kápolna

A barokk stílusú Szt. József kápolna 1775-ben épült. Részben átalakították. Berendezés: főoltára rokokó stílusú a 18. sz.-ból. Figyelmet érdemel a déli fal két üvegablaka is. Az egyik egy Patrona Hungariae-ábrázolás, ahol a magyar királyi koronát a Boldogasszony fején látjuk. Az ölében ülő kisdéd a magyar királyságot jelképezi, akit (amelyet) Mária a köpenyével betakar, oltalmaz. A másik képen a kezében monstranciát tartó Szent Norbertet, a premontrei rend megalapítója látható. Az üvegablakok Závory Zoltán festőművész tervei alapján készültek, a kivitelező Mohay Attila iparművész volt. Tetőszerkezetét 1957-ben helyreállították.

5.5. Batthyányi várkastély romja

A helyi hagyomány szerint egykor Mátyás király vadászkastélya volt. A Sibrik-családtól 1616 őszén a Rohoncot uraló Batthyány Ferenc zálogba vette az épületet. Nagy költséggel kétemeletes, négy saroktornyos főúri kastéllyá építették át. Magas kőfal és vizesárok övezte, amelyen túl díszes kertet létesítettek. A kastélyt nagyon kedvelte Batthyány Ádám és neje, Strattmann Eleonóra, akik több előkelő vendéget fogadtak Bozsokon. Megfordult itt II. Rákóczi Ferenc is, először mint főúr, a szabadságharc után mint bujdosó, más kuruc előkelőségekkel együtt. A kastély fénykora 1832-ben gróf Althanné halálával ért véget. Az épület lakatlanná vált. 1841. aug. 10-én egyik tornyába belecsapott a villám és kigyulladt az épület. A Batthyányiak az 1860-as években eladták a kastélyt a rohongi várral és a hozzájuk tartozó földekkel együtt. A XX. század első felében itt volt a képeslapokon megörökített Molnár-kúria. 1960-ban egy műemléki felmérés még megővhatónak tartotta a kastélyromot. Ám a felújításra nem került sor. 2017-ben az állam állagmegóvást végzett rajta.

Nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű nemzeti vagyonnak minősülő, műemléki védelem alatt álló építmény, amelynek állami tulajdonban, illetve a helyi önkormányzat tulajdonában történő megőrzése hosszú távon indokolt.

5.6. Népi lakóház

1852-ben épült népi lakóház, csűrösház. Konyhájában falazott kemence található. Műemlék

5.7. Bozsoki pajták

A településen az udvarok végében még állnak a régen fontos gazdasági funkciót betöltő pajták. Fontos a pajták megőrzése, új funkcióval való megtöltésük.

5.8. Lábas pajta

Sarkokon kőből rakott korábban két oldalról nyitott pajta, cserépfedéssel. (Újabban nyitott részeit nyílászárókkal fedték.) Építése kb 1800-as évek második fele

5.9. Római kori vízvezeték

A Római időkben, de a I-IV. század között bizonyosan működött a Savaria városát vízzel ellátó, kb 25 km hosszú vízvezeték, mely a Bozsoki-patakot tápláló források foglалását követően indult a mai Rechnitz, Bucsú, Dozmat, Sé nyomvonalon Szombathely felé. Bozsokon sík fedésű vezeték szakasz található. A síkfedésű vezeték konstrukciót Bucsúnál már boltozott szerkezetű váltotta fel. A kezdő és végpont szintkülönbsége 165 m, ami átlagosan 6,6%-os esést jelent. A vízvezeték a rómaiak rendszeresen karbantartották, tisztították.

5.10. Egyéb régészeti lelőhelyek

Pusztá fokozottan védett régészeti lelőhely (a temető és a templom között, 62/1 hrsz) – Feltételezhetően Árpád-kori vár lehetett. Régészeti lelőhely: 30967

Rákóczi út 107 középkori régészeti lelőhely (Radics telek) – 1980-ban nagy mennyiségű középkori éremlelet került elő. Régészeti lelőhely: 43235

Szentkút – (0230/4, 0213/3, 0216/1-2; a lelőhely örökségvédelmi nyilvántartási száma: 43238) nevű lelőhely. Óskori halom. Római kor: Római vízház castellum maradványa, melynek falazatát részben, a kőlapokból álló padozatát ép állapotban találták, később visszatemetésre került. Vaskori szórványleletet is találtak.

Horvát-völgyi dűlő (Hun kori aranycsat lelőhelye)

Bús-major (Nyeste-Nyárs-pataktól nyugatra) – Kelta település lehetett az őskorban: 2 db edénytöredéket találtak. Régészeti lelőhely: 29855

Holler-barlang, Kalapos-kő: Őskor – kora vaskori rituális központ lehetett. A lelőhely nyugati szélén található Holler barlangban középkori és újkori kerámatöredékek kerültek elő. Régészeti lelőhely: 73237

5.11. Borház

Az 1839-ben épült ház nyitott konyhája és tiszta szobája rekonstruált állapotban megtekinthető. Az épület formája a régi 1800-as évek végi bozsoki jellegzetes házakat idézi, bár tetőszerkezetén némileg változtattak a felújítás során, ekkor palával fedték.

Az épület a helyi bortermelés bemutatására borházként működött, jelenleg egy helyi borász vásárolta meg.

5.12. Volt vízialom épülete

Volt vízialom épülete 2010-es években teljes körű felújításra került, ma Malomporta néven szálláshelyként funkcionál.

5.13. Emlékművek, szakrális emlékek, szobrok

I. és II. világháborús emlékmű Cáki kőből készült 1923-ban. 2019-ben az Önkormányzat felújította. Egyedi tájérték.

1956-os kopjafa A forradalom 50. évfordulója alkalmából ajándékozta Bozsok testvértelepülésének, Zetelakának Önkormányzata 2006-ban. Faragta: Benczédi László, székelyudvarhelyi fafaragó. Számos helyre készített székelykapukat és kopjafákat. 2007-ben magyar állami díjat kapott. Bozsoki kopjafájáért tiszteletbeli polgár-címet kapott a községtől. A kopjafa közepén egy szögesdrótból készített koszorú fut körbe, utalva 1956 leverésére és a szögesdróttal kerített Bozsok határfalun át menekülőkre.

Millenniumi emlékmű Államalapításunk 1000. évfordulójára állították a Szent Anna r.k. templom kertjében Bozsok lakosai 2000 augusztus 20-án.

Emlékoszlop

Egyesek szerint a kolerajárvány áldozatainak emlékére emeltetett az akkor felhagyott temető helyén, a Cigánydombtól a Sötét-völgybe vezető út bal oldalán. Mások azt gyanítják, hogy a Búcsújárások során egy indulóhely lehetett, megint más azt mondja, hogy Végh Gyula temette ott el a kutóját. Lehetséges, hogy mindegyik helyes, de egyelőre írásos bizonyíték nincs rá.

Falazott szobor fülke Mária képpel Bozsoktól a határ felé vezető út jobb oldalán kőből épült, cseréppel fedett szoborfülke, benne Szűz Mária szobra. (1945 előtti)

Krisztus levétele a Piétáról Kőből készült piéta 1925.07.30-án állíttatta Bárdits Sándor és neje, Oszwáld Katalin. Egyedi tájérték Bozsoktól a határ felé vezető út jobb oldalán.

Útmenti Mária fülke a Villa utca és a Batthyány utca kereszteződésében. Kőből épült, cseréppel fedett Mária fülke. Déli oldalán két falfülke található, mindegyiket üvegezett vasablak zár le. A felső kicsi ablak mögött egy

kicsiny fémkereszt van, korpuossal. Az alsó nagyobb ablak mögött egy Szűz Mária-szobor látható. Kora 100-150 év. Egyedi tájérték.

Feszület Mária szoborral Alapítólevele: 1884.11.08. A kőkeresztet 1889.07.26-án állíttatta Raffensperger Ignác, soproni származású szombathelyi kőfaragó. Alkotásai közül a legismertebb a Szombathely főterén álló Szentháromság-szobor, amelyet Lieb Ágostonnal közösen készített. Munkái közül egyelőre kevés az azonosítható. A bozsoki Szent József-kápolna előtti keresztnek nem csak a készítője, hanem az állíttatója is ő volt. Mészkőből faragott kereszt és szobor. A talapzaton a Fájdalmas anya domborműve látható. Egyedi tájérték.

Feszület Mária szoborral. Mészkőből faragott feszület és Mária szobor az Aranypatak Vendéglő előtt. Kora 100-150 év. Egyedi tájérték.

Kőkereszt kis kovácsolt korláttal körülvéve Bozsoktól Szerdahely felé, a Gula-völgyi kanyar előtt a jobb oldalon.

Kőkereszt Szent Anna r.k. templom kertjében. Készült 1858-ban. A keresztre feszített Jézus homokkő szobra erősen felújításra szorul. A kereszt alá egy koponyacsontot és két végtagcsontot faragtak, ez a halált jelképezi, amelyet Krisztus legyőzött.

Bozsoki hegyen lévő kereszt Alapítólevele szerint 1902.09.11-én állították a mai Villa út fenti végén. (Juli néni keresztje)

Szűz Mária kegyhely a Sötét-völgy keleti oldalán Bozsok-Velem határában a régi sétaút mentén, ahol a kék kereszt turista jelzés elhagyja Bozsok területét. 2019-ben került felújításra.

Bozsoki mezőn lévő kereszt A Kláncról kivezető (Tűzoltószertár melletti út), kék turistajelzéssel ellátott útnak és a temetőtől jövő útnak a kereszteződésében. Alapítólevele: 1881.02.02.

Szt. Flórián szobor A hajdani Bozsokért Egyesület és az Önkormányzat készítette el a fennmaradt torzók alapján a szobrot. A tűzoltók védőszentjének szobrát, a Szent Flórián szobrot, 1996-ban felállította a Bozsokért Egyesület az Aranypatak partjára, a tűzoltószertár elé. A szobor talapzata köré virágokat ültettek, és padot helyeztek el a közelben lakók.

Nepomuki Szent János szobor Mészkőből faragott szobor. Kora 100-150 év. A hajdani Bozsokért Egyesület és az Önkormányzat készítette el a fennmaradt torzók alapján a szobrot, mely ma a Szent József kápolna előtti buszfordulóban áll.

Kapuőrző szoborpár A hajdani Batthyány kastély bejárata oszlopfőiből ma már csak a szarvasmarha szobrokkal díszített kapufők állnak igen leromlott állapotban.

Verebi Végh Gyula emléktáblája a Sibrik kastély udvarában. A táblára vésett felállítási év 2007, Wehner Tibor, a Tornay-életmű jó ismerője azonban 2008-at ad meg elhelyezési dátumként. Akárhogy is van, Tornay Endre András (1949-2008) utolsó köztérre készült műve ez, mely Verebi Végh Gyula (1870-1951) művészeti író, műgyűjtő, festő, múzeumigazgató, világutazó előtt állít emléket.

Kitelepítettek emléktáblája Az 1951. július 21-én Hortobágyra internáltak emlékére emeltette Szigeti László. A ma Önkormányzatként, kultúrházként, könyvtárként és orvosi rendelőként szolgáló épület akkor a Marlovics család otthona és tulajdona volt, akiket ezen a napon telepítettek ki több más bozsokival együtt a Hortobágyra. Bozsokra nem térhettek vissza. Egykori otthonuk azóta is önkormányzati épületként funkcionál.

Óriás székhely kapu A Geschriebenstein Ranch bejáratánál 2009-ben állította a gazdaságot működtető APHA Kft. Készítője Benczédi László, Bozsok testvértelepüléséről, Zetelakáról származik. Bozsok címere is látható rajta.

5.14. Hagyományos, helyi építészeti stílust követő lakóházak

Bozsok patakparti, szalagtelkes, egyutcás falu, nagyrészt azonos méretű telkekkel. Beépítettségét vizsgálva a „fésűs-rendszer” és az „L-alakú beépítés” egyaránt fellelhető. Eredetileg oldalhatáron álló, fésűs beépítést alkalmaztak, egytraktusos ún. hosszúházakkal. A ház egyes helyeken egészen a telek közepéig megnyúlt.

Jellegzetesen felsőcsonkakontyos házak voltak, kőből falazott kerítéssel, fa kapuval. A XIX. század folyamán a gazdálkodáshoz szükséges épületekkel bővítették a lakóházakat. A lakóházzal szembe került egy gazdasági épület szintén az utca vonalára, később ennek a lakóházzal közös fedele lett, és a kocsibehajtó út kapualjja, vagy ahogy a helyiek mondják: „kapuszínné” alakult. A bővített rész tetőgerince az utcával párhuzamosan, a lakóház gerincvonalára merőlegesen futott. Az L-alakú alaprajzi forma keretében az utca felé nem egy, hanem két-három szobát építettek.

A Bozsoki házak mind a helyben, külszíni fejtéssel fejtett palakő felhasználásával épültek. 1882-ben 19 kapuszínes ház állt a településen, 1925-re ez a szám több, mint kétszeresére emelkedett, Bozsok kisbirtokos lakosságának gazdasági jólétével együtt.

5.15. Szalmaház

A 2006-ban épült családi ház az ország második szalma lakóháza, melynek falai létra-faszerkezetbe tömörített és kívül-belül vakolt szalmabálákból épültek. A szalmaház az egyik legkedvezőbb megoldás a környezetvédelem iránt elkötelezett építkezők számára. A szalmaház ökológiai lábnyoma nagyon csekély. Emellett alacsony az energiaszükséglete, természetes módon szabályozott a levegő páratartalma, nyáron nem igényel mesterséges hűtést, jó hangszigetelő. A felhasznált természetes anyagoknak nincs károsanyag kibocsátásuk, a visszamaradt anyagok megsemmisítése nem károsítja a környezetet.

6. Bozsoki gyöngyszemek – tárgyak, a múlt emlékei, különlegességek

6.1. Levente Egyesület zászlaja

Bodorkós László és Bodorkós István a 80-as években, édesapjuk hagyatékának rendezése közben a szekrényben terítőbe csomagolt zászlót találtak. A Bozsoki Levente Egyesület 1928. aug-19-én felavatott zászlaja volt, melyhez a padlásról a zászlórúd is előkerült. Apai nagyapjuk Bodorkós István az 1930-as években községi bírósági írást Bozsokon, talán az ő feladata volt a zászló őrzése, az ő korai halála után pedig valószínűleg fia döntött úgy,

hogy a háborúval Bozsokra érkező orosz csapatok, majd a berendezkedő kommunista állam elől a zászlót elrejtí. 1984-ben bekövetkezett haláláig őrizte a zászlót, s vele együtt annak történetét is. Mivel fiai úgy gondolták, hogy a zászló Bozsok községet illeti meg, ünnepélyes keretek között 2018. májusában átadták a falu közösségét képviselő Bozsoki Kökörcsin Kulturális és Hagyományőrző Egyesületnek. A zászló a Szent Anna templomban látható.

6.2. I. Világháborús tabló

Az I. világháborúban hősi halált halt és részt vett bozsoki polgárok fotóit a falubeliek összegyűjtötték. Egy szép taplót festettek, melyre a fellelhető fényképeket tabló szerűen felragasztották. A tabló a könyvtárban megtalálható. A tablóról sok fotó hiányzik.

6.3. Hunkori aranycsat

A hunkori aranycsatot 1874 őszén egy „bozsoki parasztfiú” Vlaskovics József találta szántás közben, a horvát völgyi (Horváth) dűlőben (Sibrik Kálmán feljegyzése szerint az irtási dűlőben) fekvő saját földjén, egy domb tetőn. A pataktól pár száz méterre, a községtől délre. Tőle a következő év februárjában vásárolta meg Lipp Vilmos régész a „vasmegyei régiség” számára. A csat 22,5 karátos tiszta kovácsolt aranyból van, 11 darab köszörült rubinnak. A csat műkereskedelem révén 1925-ben került az Egyesült Állomokbeli baltimore-i Walters Art Gallerybe, ahol ma is őrzik.

6.4. Iskolatörténeti emlékek

1969-ben Bozsokon, a megüresedett „kisiskola” (Rákóczi u. 29.) tantermében iskolatörténeti kiállítás nyílt a Savaria Múzeum Helytörténeti Osztályának rendezésében. Az egész megye iskolatörténetét átfogó kiállításon megtekinthető volt a régi tanterem, padokkal, táblával és iskolai eszközökkel, mint palatábla, számológép, tankönyvek, naplók stb.

A kiállítás valamikor 1994 után megszűnt. Az eszközök nagy része ma is a Savaria Múzeum gyűjteményében van, a bútorok a Szentendrei Skanzenbe kerültek.

6.5. Végh Gyula festményei, rajzai Bozsokról

Végh Gyula idejében csodálatosan gazdag iparművészeti gyűjteménynek és egy 6000 kötetes könyvtárnak adott otthont a kastély. Amikor látta, hogy háza nem lehet többé otthona, gyűjteménye nem maradhat tulajdonában, együtt akarta megőrizni őket. Egy mindenki számára nyitott múzeumot képzelt el a kiállítás anyagát pedig saját gyűjteménye alkotta volna. Álmai nem váltak valóra. Gyűjteményének legszebb darabjai a Sárovari Nádasdy Ferenc Múzeumban, festményei a Szombathelyi Képtárban, a maradék pedig a Savaria Múzeumban található. Festményei, rajzai között számos van, mely Bozsokot ábrázolja, Bozsok történetéhez kötődik.

6.6. Tűzoltó fecskendő

Bozsoki Tűzoltó Egyesület 1890-es években készülhetett fotóján egy 4 kerekű tűzoltó fecskendő látható, melyet kocsi-fecskendőnek neveznek és a hajtókarjára szerelt mozgó rudakkal működtették. Ezt a szájhagyomány szerint Mikica Jani bácsiék idején kölcsön adták Bucsuba egy jubileum alkalmával, ahol most is megvan a fecskendő.

Egy modernebb, 1960-as évekből származó két kerekű tűzoltófecskendő a jelenlegi tűzoltóparancsnoknál, Banga Attilánál van. Mindkét fecskendő muzeális értékű.

6.7. Régi prések

Bozsokon a mai napig van még néhány pince, ahol a régi, úgynevezett „bálványos présel” préselik még a szőlőt. Lényeges szerkezeti eleme a 3-5 méter hosszúságú, vízszintesen elhelyezkedő gerenda (*főfa, bálvány*). Ennek egyik végét rögzítették, a másikon többnyire beleerősített, súllyal terhelt orsó volt, melynek segítségével szabályozták a nyomóerőt. Az összezúzott szőlő a gerenda alatt elhelyezkedő *melencében, présaljban* lévő *garatban* vagy *törkölyös ládában* volt. Ennek tetejére deszkalapot (*asztal*) helyeztek, amire a *papnak* nevezett rövid, vastag gerendák kerültek. A nagygerenda nyomása a papra nehezedett, s ezáltal sajtolódott ki a törkölyládában lévő szőlő leve. Bozsokon a bálványos présnek a kő súlyos változata a jellemző.

6.8. Régi kemencék

Több házban megtalálható beépített kemence széles falazott kéménnyel, díszes ajtókkal.

6.9. Ruhaneműk, lakberendezési textilek

A régi vidéki élethez kapcsolódó tárgyi emlékek között sorolhatjuk fel a házak berendezéséhez tartozó textíliák: szövések, hímzések, falvédők, függönyök (pl a Borház régi függőnye)

Emellett a helyi viselethez tartozó régi ruhák jelentős kor és helytörténeti értékkel bírnak. Pl az 1940-ben játszott „Nótás Kata” c. színdarab szereplőjének jelmeze.

6.10. Fotó archívum és helytörténeti gyűjtemény

Több, mint félezer fotóból és még egyszer ennyi újságcikk, könyvrészlet összeírásból álló gyűjtemény helytörténeti és családtörténeti értékkel bír. Nagyon sok fotó esetében a rajta szereplők neve is összeírásra került. Merics Lajosné Katica néni munkáját folytatva és kibővítve Rieglerné Pimmer Izabella az összegyűjtött fotó és dokumentum állományt tovább gyűjtötte, digitalizálta, a település idősebb lakóival interjúkat készített. Az eredmény egy egyre bővülő háttéranyag egy helytörténeti munka összeállításához.

6.11. Határzár maradványai, emlékei

A 260 kilométer hosszúságú magyar-osztrák határon 1949-től – az illegális határátlépések megakadályozására – különböző technikai rendszereket, drótkerítéseket és aknazárat hoztak létre. A technikai problémák és a politikai helyzet enyhülése miatt 1955 őszétől elkezdték felszedni az aknákat, amivel 1956 szeptemberére végeztek. Ez tette lehetővé, hogy a szabadságharc leverése után százezrek meneküljenek át Ausztriába. A forradalom leverése után, 1957 márciusában a kormány határozatban rendelte el az újratervezést. A második változat két – betonoszlopokra rögzített – szögesdrótkerítés volt, közte egy öt méter széles, félméterenként bakelitestű aknákkal teleszórt aknamező, mellette felgerezhető nyomosáv és járórút. Ezt a rendszert azért kellett felszámolni, mert az eső többször is kimosta az aknákat a földből, ami Ausztriában több halálos balesetet okozott. Az aknák felszedése 1966-tól 1970-ig történt, helyére elektronikus jelzőrendszert (EJR) telepítettek, mely végül 1989-ben került bontásra.

A határzár maradványai még több helyen fellelhetők a település határában. A határőrlaktanya is mementóként elhagyatottan áll a településen.

6.12. Háznevek

Már 1857-es birtokosjegyzéken is fellelhetők a gyakori neveknel megkülönböztető megjegyzésként háznevek, melyek egyike-másika egyes családokon keresztül vezethető a mai háznevek használatának továbbvitelére

(a családtag, megörökölte a házat és vele együtt a háznevet is, akkor is, ha közben a valódi vezetéknev a házasságok révén változott). Bozsokon minden tősgyökeres Bozsokinak volt egy vezetékneve és egy házneve, de beszélgetések során mindig a házneveket használták/használják vezetéknev gyanánt.

6.13. Becsületkassza

Kőszeghegyalja más településeihez hasonlóan Bozsokon is hagyománya van a becsületkasszának. Az őstermelők árusítják így a saját kiskertjük terméseit, vagy az abból készült finomságokat egy kis székre (stokedlire), vagy asztalkára, pici polcra elhelyezve a kapujuk elé. A kínálatból az arra járók választhatnak, önkiszolgáló módon vásárolhatnak. A termékért cserébe persze fizetni kell, az árat mindig kiírják, és az összeget egy kis perselybe, vagy befőttes üvegbe lehet bedobni. Lehet vásárolni gyümölcsöt, zöldséget, virágot, de lekvárt, tojást, savanyúságot is. Az évszaktól függő a választék, így mindig újdonsággal találkozni a kínáltban. Tavasszal barkát és virágokat tesznek ki, majd megjelennek az első friss gyümölcsök és saláták, zöldségek. Ősszel a csicsóka, sütőtök, gesztenye, méz, szárított gomba és a szőlő a sláger. A turisták kedvelik, szívesen vásárolnak is.

7. Bozsoki gyöngyszemek – mesterségek és iparosság emlékei

7.1. Régi mesterségek szerszámai, eszközei

Régi mezőgazdasági gépek és szerszámok számosan maradtak a családoknál. Banga László összegyűjtötte ezeket az eszközöket. Egy régi pajtában helyezte el őket. Ismert, hogy szecskavágó és öreg prések is vannak. Pajtamúzeum létesítése

A tulajdonos az enyészettől mentette meg a tárgyi emlékeket az átvétellel, megvásárlással. A gyűjteményben szerepel: Szanyi szikvíz, méhészet emlékei, szőlőművelés, mezőgazdaság (köztük egy magtisztító gép, azaz „masináló”), kovács, asztalos műhely. Jelentős helytörténeti és néprajzi értékkel rendelkező gyűjtemény. A tulajdonos egy régi kőpajtát szeretne felújítani a bemutatathatóvá tétele érdekében.

7.2. Régi mezőgazdasági gépek, eszközök

Régi mezőgazdasági gépgyűjteménye két gazdálkodónak is van a településen. A gépek lerakva, vagy pajtában állva várják bemutatathatóságukat.

8. Bozsoki gyöngyszemek – Vendégcsalogató és vendégfogadó gyöngyszemek

8.1. Étterem, vendéglők, büfék

8.1.1. Határmenti Vígadó

Az étterem az osztrák határtól 300 méterre a bozsoki szőlőhegyen helyezkedik el. Az igazán patinás, magyaros csárda közvetlenül az erdő szomszédságában panorámás, 120 férőhelyes teraszával páratlan élményt nyújt az ide látogató vendégeknek. A régi magyar konyha ízeit és hangulatát nyújtja.

8.1.2. Imperial Pub

Az ír kocsmá jellegű környezet (bútorzat, berendezési tárgyak stb.), hangulatos, árnyas terasz és panoráma várja a betérőket. Szomjukat sörkülönlegességekkel és kitűnő borokkal csillapíthatják. Az étterem kínálatában a magyaros és tájjellegű ételek mellett a nemzetközi és a reform konyhák remekeit, valamint 19 féle eredeti olasz recept szerint készített pizza is szerepel az étlapon. Az étterem emeletén vendégházat is üzemeltetnek Bozsoki Vendégház néven.

8.1.3. Aranypatak Vendéglő

A Kőszegi ÁFÉSZ működtetésében 1985-től folytattak az épületben melegkonyhás étkeztetést. Minden évben a búcsúi bálók helyszíne volt. Jelenleg teljes átalakítás, modernizálás és bővítés alatt áll az épület.

8.1.4. Iv&Csi Étterem

A családi házban működő étterem családok és csoportok előre bejelentett fogadására specializálódott.

8.2. Kerekcsukás és Üzletház

Az Üzletházban élelmiszer, dohánybolt, ajándékbolt, vendéglő, cukrászda és szépségszalon várja a vendégeket. A cukrászdában alkalmi és esküvői torták, sütemények rendelhetők. Saját pékség működik.

8.3. Szálláshelyek

8.3.1. Sibrik kastélyszálló

A 16-17. századi kastély a háború után üdülőként szolgált, ma kastélyszállóként funkcionál. 2019-es évben végeztek rajta tetőfelújítást és fűtéskorszerűsítést.

8.3.2. Malomporta

A hajdani Sibrik, majd Steindl vízimalmot, mely 1965-ig működött modern, mégis népies hangulatú szálláshellyé alakították.

8.3.3. Bozsoki Vendégház

Az Imperial Pub emeleti részén alakítottak ki vendégházat szobákkal, tásalkodóval.

8.3.4. Bozsoki Pihenő

A Bozsoki Pihenő falusi turizmusos szálláshelyként kerttel és grillezési lehetőséggel várja vendégeit.

8.3.5. Kalaposkő Fogadó

Saját fürdőszobás szobákkal és apartmanokkal, valamint szaunával, játszóteresszel, ingyenes Wi-Fi-hozzáféréssel és díjmentes, privát parkolóval várja vendégeit.

8.3.6. Patakparti Apartman

Különálló kis apartman várja vendégeit a falu szélén csendes környezetben.

8.4. Túra útvonalak, tanösvények

8.4.1. Túraútvonalak:

Rockenbauer Pál Dél-Dunántúli Kéktúra útvonal: az Írottktől indul, majd Kalapos-kő, Széles-kő, a Malomportánál jön be Bozsokra és a Kláncnál hagyja el a kőkereszt irányában.

Vasfüggöny túraútvonal: A Bucsú-Bozsok közötti úton a Patakparti Apartmannál jön be a faluba, majd a Határmenti Vígadó felé indul, hogy a Bozsoki szőlőhegy és a Gyilkos-szikla érintésével az Írottktől haladjon az Osztrák-magyar határral párhuzamosan. (Közben jelzett útvonalakon elérhető még a Kalapos-kő, a Holler-barlang és az Ebenspanger-forrás.)

alpannonia túraútvonal: Északról a Vasfüggöny túraútvonal vonalán érkezik az Írottktől a faluba, majd a Sibrik-kastálnál megy tovább az erdőn (kerékpárúton) át Velem felé.

Régen állandóan használt sétautak haladtak a sötétvölgygel párhuzamosan mindkét domboldalon. Ezek nagy része még ma is járható útvonal, többet használnak a helyiek gyalogos forgalomra.

8.4.2. Tanösvények

Óriások útja tanösvény (Kőszegi TK) (kezelő: Írottktől Natúrparkért Egyesület). Téma: a Széles-kő és a Kalapos kő közötti hegygerinc jelentősebb sziklaalakzatai, kisbarlangjai. Hossza: 7 km, állomások száma: 5 db (jelenleg bővül). Megközelíthetősége: Bozsok, Sibrik kastélytól a Kalapos-kőig

Források útja tanösvény. Téma: a Kőszegi-hegység rejtett forrásai, ebből egy állomás van Bozsokon. Hossza: 14 km, állomások száma: 11 db. A 11 állomásos tanösvény a Kőszegi-hegység következő forrásait érinti: Vasa-kút, Szentkút a Szent Vid alatt, Gyertyán-kút, Jávorkút, Borha-forrás, Enikő-forrás, Elektromos-forrás, Cseke-forrás, cáki Hordómosó-forrás, bozsoki Szentkút. Indító tábla: a velemi buszfordulóban

8.5. Turisztikai szolgáltatók

8.5.1. Dobrádi Lovasiskola

Kettesfogat bérelhető, lovasversenyeket, lovas bemutatókat szerveznek, lovagoltatnak lovastúrát tartanak, lovas táborokat szerveznek, emellett a település különféle rendezvényein is megjelennek támogató szolgáltatásaikkal.

8.5.2. Kercselics busz

2001 óta működő belföldi és nemzetközi személyszállítással foglalkozó cég. Kettő 48 fős és egy 19 fős busszal rendelkezik.

9. Bozsoki gyöngyszemek – Helyi termékek és a helyi gazdaság megtartói

9.1. Helyi termékek

A helyi terméket, élelmiszert és alapanyagot vagy részterméket előállító gyártók és feldolgozók a vidékre jellemző termények és erőforrások helyben történő feldolgozásával megerősítik településük, és az egész natúrpark térség helyi gazdasági bázisát, amely egyben jelentős hozzáadott értéket jelent a térségbe látogató vendégeknek, és turistáknak, valamint a térségen kívüli értékesítés esetén, mintegy járulékosan, jó hírét viszik a településnek és magának a natúrparknak is.

9.2. Hímes tojás, mézeskalács, termésbáb

Merics Lajosné Katica néni örökségét továbbvive lánya, Horváthné Merics Katalin népi iparművész karcolt, áttört (aszúrozott) tojásokat és mézes kalácsot készít. Férje, Horváth Attila különböző termékdíszek, karácsonyfadíszeket készít. Termékeikkel megjelennek rendezvényeken, vásárokon, illetve a Bozsoki programokon.

9.3. Fazekasság

Karsai Katalin keramikus művész 2019-ben került Bozsokra. 30 éve készít kerámiákat, különböző díszítésű mives főző és sütőedényeket, étkeszleteket, teáskészleteket, virág kaspókat, mécsek tartókat, stb. Termékei régóta keresett cikkek az országos vásárokon.

9.4. Népi és egyéb kézműves termékek

A Natúrparki településeken a helyi termék előállító kézművesek, művészek és művészi kézművesek, akik egyszerre szolgálják a település kultúrtörténeti és gazdaságtörténeti értékeinek a megújítását – a natúrparki települések valódi gyöngyszemei. A településen egykor jellemző mesterségek utódai ma is kincset érnek, így a kovácsok helyébe lépő lakatosok, gépjármű-, gép- és szerszámszerelők, a hagyományos mesterségek továbbvivői és az azokat a mai formában képviselők mind életet és gazdasági erőt adnak a településnek.

A faluban élő – főként idősebb – lakók különféle kézműves termékeket készítenek: lábtörlők, csuhé és tejeszacskó fonatok (alátétek), hímezések, falvédők, horgolás (Radics Józsefné Anci néni, Hendéné Piri, Antalné Magdi néni, Riegler Györgyné Teri néni)

A hajdani hagyományos népi ünnepekhez kötődő korbácsfonás. A kosárfonás inkább a férfiak mestersége (ma már csak Bodorkós István úzi).

A településen élő lakatos, Riegler Attila (Martensit 2001 Bt) termékei a falu területén több háznál szépítik a település utcáit. pl a Kerekas Cukrászda kocsikereket tartalmazó belső kapuja, a templom kerítése, a borász szőlőfürtökkel díszített kapuja és más különböző lakóépületek kapui.

9.5. Helyi mezőgazdálkodás, mezőgazdasági termékek

Magyarországon a falvak, nemritkán egységes birtokként, vagy birtokközösségként a táj és a természet fenntartóiként szolgáltak évszázadokig, és szolgálnak ma is. Minden olyan őstermelő és egyéb vállalkozás, egyéni-, családi- és közösségi kezdeményezés, amely a hagyományos paraszti gazdálkodás gyakorlatának a kornak megfelelő, környezettudatos megújítását szolgálja, az közvetlenül és közvetetten is szolgálja a település természeti és közösségi helyi értékeinek a megújítását és tartós fenntartását.

9.5.1. Helyi borok, borászok

A bozsoki szőlőhegy kiterjedése a mai erdők területéig is benyúlt a korábbi évszázadok során. Mára ezek a területek szinte eltűntek. Napjainkban lehet tapasztalni, hogy többen ültetnek újra szőlőterületet. Inkább családi kis bortermelők jellemzőek. Bozsokon kettő bortermelő rendelkezik jövedéki engedéllyel, Frank János - Frank Borászat és Gáspár Szabolcs - Malomporta Pincészet. A többi termelő saját használatra termel bort.

9.5.2. Helyi gyümölcsösök

Legnagyobb gyümölcstermesztő gazdálkodó a Natur-Alfa Kft 30 hektáros alma és 1,5 hektár kajszi területtel. Szállítanak a nemzetközi piacra is. Legújabb fejlesztésükkel, egy hűtőház építésével szeretnék, ha helyben, helyi termékként is tudnának árut értékesíteni.

Több őstermelő árusítja gyümölcsseit az érési szezonban.

9.5.3. Helyi méhészek

Több család is őstermelőként foglalkozik méhekkel. Nem viszik piacra termékeiket, az adott méz mennyiséget háztól értékesítik.

9.5.4. Helyi egyéb mezőgazdasági termelők, őstermelők

A helyi gazdálkodók és mezőgazdasági vállalkozások között vannak gabonatermesztők, van, aki gesztenyével foglalkozik. Az APHA Kft-hez tartozó területen (Geschriebenstein Ranch-nél) van nagyobb állattartás, ahol szarvasmarhákat tartanak (lovak bértartása mellett) és néhány hobbiból tartott amerikai bölény is megtalálható. Emellett van olyan gazdálkodó, aki háznál kisebb állatállománnyal (juhok, kecskék) rendelkezik. Van egy levendula ültetvény is a határ felé. sokan foglalkoznak háztáji gyümölcsösökkel, zöldségesszel.

9.6. Gasztronómiai termékek

A táj Hagyományos ételei között megtalálható a dödölle, a krumplis gánca, a babos káposzta (szóka). Jellemzőek a helyben termesztett növényekből készült ételek, mint a gesztenye, vagy a különféle ízletes gombafélékből készült ételek.

A Vas Megyei Gasztronómiai Társaság gyűjtése szerint a Bozsoki töltött szűzpecsenye jellegzetes étel. (Soós Péter: Barangolások hazai tájakon 1. kötet)

Minden helyi étterem étlapján szerepel valamilyen bozsoki fantázianevű étel. Kiemelt helyi értékkel a helyi jellegzetes ételek, helyi receptek alapján készült ételek bírnak.

9.2.1. Kerekcsúszda: A Tinka torta és a Kalinkó kalács helyi receptek alapján készülnek. A Gesztenyész Pávaszem a cukrászda ajánlatában Borbás Marcsi műsorához helyi alapanyagokból készült sütemény.

9.2.2. Határmenti Vígadó Bozsoki kanászpörcsenye: vaslapon sült tarjaszelet pirított csirkemájjal és tejfölös tócsnitékerccsel, Bozsoki pincepörkölt: tunkolnivaló pörkölt, kis lábasban, friss kenyérrel, Bozsoki batyu: apróhús gombás paprikásmártással, tócsniban tálalva

9.2.3. Imperial Pub: Bozsoki Tál szalonnás szűzermék, szezámmagos rántott csirkemell, roston pulykamell barna mártásban, burgonyanyárs, párolt káposzta, Sertéskaraj „Sibrik” módra héjában sült burgonyával

9.2.4. Iv&csi Étterem: Bozsoki fatányéros (gomba, sajt, rántott csirkemell, fokhagymás sertéssült, kakastaréj)

9.7. Lakóhelyek, lakókörnyezet és környezettudatosság

A natúrparki településeken nagyon fontos szolgáltatást végeznek az építő, és az építéshez kötődő vállalkozások, a kőművesek, festők, tapétázók, üvegező, gipszkartonozók, asztalosok, az ácsok és tetőfedők, ózontisztítók, a villany- gáz-, víz- és fűtés szerelők, a modern megújuló energiákkal foglalkozó vállalkozások, a kertészeti-, kertépítő- és tájépítő vállalkozások és szolgáltatók.

9.8. Helyi szolgáltatások

A már elérhető vagy megkezdeni kívánt helyi szolgáltatások erősen javítják a település életminőségét, kedvezően hatnak a település lakosságmegtartó erejére, és gazdasági szövetére. A lakossági és személyi szolgáltatások széles köre (fodrászat, kozmetika, műkörmös, masször, bolt, természetgyógyász, varroda, sírköves, stb.) mellett, a gazdasági (autószerelő, autókozmetikus, autóvillamosság, karosszéria lakatos) és pénzügyi (takarékszövetkezet, posta, könyvelő iroda) szolgáltatások megkezdésével illetve megerősítésével is javítható a település jövőpotenciálja. A rugalmas-, a részidős- és a távmunka lehetőségeinek terjedésével kedvezőbb helyzetbe kerülhetnek településeink, hogy fiatalabb generációk, és fiatal családok is otthonul válasszák a natúrparki településeket. Ez hosszútávon kedvezően hat a település fennmaradására, és hagyományos közösségi értékeinek a megerősítésére.

10.Bozsoki gyöngyszemek – Egészségmegőrzés és sport

10.1. Futball

Már a múlt század közepén is működött futballcsapat Bozsokon, de a jelenlegi Sportegyesület keretében (Kőszegszerdahelyről leválva) 2002 óta működik. Jelenleg a megyei II. osztályban nagyon jó eredményekkel szerepelnek. Van ifjúsági csapatuk és 2019-től a legkisebbeknek is tartanak futballedzéseket.

10.2. Lovaglás

A Dobrádi lovasiskolában van lovas oktatás, lovagoltatás és rendszeresen szerveznek lovas tábort is.

10.3. Kneipp ösvény

A volt paplak épületében a Castanea Egyesület udvarán lévő KNEIPP száraz taposóösvény mezítlábasan végigjárható. A Kneipp ösvény különböző talajtípusai a talp reflexpontjait masszírozzák, rendszeres használata jó hatással van több élettani folyamatra, felüdít, pihentet. Az ösvény turistaszezonban hétvégeken nyitva van a látogatók előtt.

11.Bozsoki gyöngyszemek – A bozsoki közösség megtartói

11.1. Közösségszervező, a település közösségeért tevékenykedő személyek munkássága

Az elmúlt kb. 100 év kiemelkedő közösségépítő, településért tevékenykedő személyei, akiknek munkájáról – amennyiben korábban éltek – van lejegyzett információ, vagy jelenleg is aktív szervezetekkel együttműködve

közösségi életet éltek, a településért aktívan munkálkodtak és munkájukról elismeréssel nyilatkoztak a település lakói.

11.1.1. Sziklai Ede (1887-1938)

4 középiskolát Kőszegen, felsőkereskedelmit Sopronban végzett. Sopronban kereskedői pályára lépett 1901-ben, majd 1905-ben egy könyvnyomda tisztviselője lett. 1907-ben átvette atyja vezetése alatt lévő postaügynökséget, majd 1909-ben önállósította magát és megvette vegyeskereskedési üzletét: fűszer és vegyeskereskedő. Az első világháborúban harcolt. A Hitel Szövetkezet ügyvezető igazgatója, dohánytőzsdés, a Polgári Lövész Egylet alelnöke, római katolikus egyházközség világi elnöke, Önkéntes Tűzoltó Egyesület titkára és még számos egyesület tevékeny tagja, helyi színdarabok rendezője.

11.1.2. Kocsis Béla tanító (1885-1952)

Egyeden született, Sopron megyében, A tanítóképzőt Pápán végezte 1903-ban. Működését Nagylozson kezdte, majd Egyeden lett osztálytanító. 1906-ban lett kántortanító Bozsokon, ide is házasodott, haláláig itt élt családjával. Megszervezte és vezette a Bozsoki Dalkört, népművelési előadó, a Szívgárda vezetője, színdarabokat és énekeket tanított be. Az Akárki című színdarabhoz a Magyar Himnuszhoz írt zenét, amit a darabban a szereplők elénekeltek.

11.1.3. Kovács István plébános (1908-1973)

Kovács István a Zala vármegyei Légrádon született, ami 1920-ban Jugoszláviához került, ott szentelték pappá, de 1942-ben menekülnie kellett. 1942. okt. 30-tól Bozsokon adminisztrátor, plébános. Bozsokon a szüleivel élt. Megszervezte és vezette a Levente Egyesületet. Versbe átírta és 60 fős szereplőgárdával eljátszatta az Akárki című misztériumjátékot, amit több településen is – köztük Szombathelyen – előadtak a bozsokiak. A háború és az új rendszer alatt is kiállt a hit mellett. 1947-ben a határvadász őrsparancsnokság jelentése szerint hat helyi fiatalemberrel sok esetben segített át illegális módon főként az ottani internáló táborokból szökött jugoszláviai menekülőket. 1948-ban az akkori karhatalom nem nézte jó szemmel működését, megkínózták, majd mikor másodszor is be akarták vinni, a falu lakói összefogtak érte, de nem lehetett mit tenni, ezért június 25-én néhány bozsoki fiatalember titokban őt is átszöktette Ausztriába. A Burgenlandi Apostoli Adminisztratúrában lett rohonci káplán, illetve Városhodászi lelkész.

11.1.4. Bodorkós „Gudác” Ferenc (1919-1984)

Bozsokon született és élt. Édesapja korai elvesztése után, 1942-től családfenntartó. 1944 végén hívták be katonai szolgálatra. A Szombathelyen állomásozó tüzér egységével kényszerűen vállalt visszavonulásról, amerikai és orosz fogságának viszontagságairól naplót írt. 1945 szeptemberében ért haza Bozsokra. 1951-ben megnősült.

A 60-as évek elején, a már második hullámban szervező kollektivizálás során a helyi közösség a termelőszövetkezet elnökének választotta. Ezt a tisztségek 1963-67 között töltötte be. „Feri bácsi”, így ismerték sokan Kőszeg-hegyalján, igazi közéleti ember volt. Sokan keresték, kérték ki véleményét. Napról-napra tenni akart azért, hogy a vasfüggöny árnyékába kényszerült kicsi közösség élni tudjon, a falu szépüljön és fejlődjön. Szervezte a falu rendezvényeit, kapcsolatokat épített. Részt vállalt az önkéntes tűzoltóság munkájában, elindította a romos állapotban lévő József kápolna felújításának munkálatait. Egyházközségi elnökként gondja volt a húsvéti passióra, ha úgy adódott, kántori feladatokat is vállalt. Közösségszervező munkájáért számos elismerésben részesült. Nyugdíjasként sem pihent. Az 1974-ben megalakult bozsoki vízműtársulat elnökéként végzett munkájának eredménye, hogy 1976-ban Bozsokon vízközművet avathattak. Ezt a megbízását 1983-ig látta el.

11.1.5. Gerencsér István

1973-1988-ig volt Bozsok plébánosa. Művelt, zenélni is tudó igazi „lámpás” volt a Kádár-rendszer utolsó szakaszában az eldugott zsákfaluban. Mindenkiel jó kapcsolatot ápolt a faluban, mindenkire volt egy-egy jó szava a boltban, az utcán, a közös összejöveteleken. Igazi közösséggé szervezte az egyházközségi képviselő-testületet (rendszeresen üléseztek, személyesen szedték össze az egyházközségi hozzájárulást). Szigorral, de kellő türelemmel foglalkozott a ministránsokkal. Csak fiúkat engedett ministrálni, a lányoknak a zoltárok éneklése volt a feladata. A lányokat külön tanította a zoltárok éneklésére. Karácsonykor mindig megjutalmazta a gyerekeket a ministrálásért és az éneklésért, de a hozzá betérő gyerekek mindig kinyithatták a csokoládés szekrényt is, ahonnan választhattak. Az elsőáldozásokat és a bérmlásokat nagy gonddal készítette elő, az elsőáldozók családjának agapét rendezett a plébánián.

11.1.6. Sziklai Edéné

1973-ban került Bozsokra, szerette a közösséget, szívesen tett önzetlenül az egyénekért, a közösségekért. A rendszerváltoztatás után az elsők között csatlakozott a népfőiskola programjához. 1998-2010 között Bozsok polgármestere volt. Polgármesteri tiszteletdíjáról éveken keresztül lemondott a település érdekében. Polgármestersége alatt felpezsdült a civil szervezetek és a falu élete. Ebben az időszakban újjászerveződött a Bozsoki Tűzoltó Egyesület, létrejött a Bozsoki Sport Egyesülete és a Bozsoki Kökörcsin Egyesület, elkezdte működését a Castanea Egyesület. Ő gondolta ki és valósította meg a Bozsok-Zetelaka hivatalos testvértelepülési kapcsolatot. Támogatta a nemzeti ünnepek méltó megünneplését. Elkezdte az Idősek napi rendezvény megszervezését minden évben. A falu két legnagyobb rendezvénye is polgármestersége alatt kezdődött (Bozsoki Szüreti Mulatság, Bozsoki Kalapos Napok). Hívó emberként gondja volt a templomra, a katolikus hagyományok megőrzésére a településen (pl. májusi litániák a Szent József kápolnában), sokat imádkozott azért, hogy Bozsokon legyen gyermekáldás. Szívügyének tartotta a Bozsoki Óvoda sorsát.

11.1.7. Gáspár József (1948-2011)

Öskü községből származik, bozsoki származású kőszegi lányt vett feleségül, így került Kőszegre. 1989-ben hozta létre a Pinceborozó Bt-ét és Bozsok község szőlőhegyén az úgynevezett jegyző pincében kezdte meg önálló vállalkozását. Falusi vendéglátással foglalkozott, magánszemélyeket csoportokat fogadott. A Savaria Tourist szervezésében jöttek a Büki és Sárvári gyógyfürdőből is, a kastélyszállóból és a panzióból is csoportok. 1990-ben már lehetett hallani, hogy újra megnyílik a határ, ez is inspirálta arra, hogy megvalósítsa elképzeléseit: az ú.n. „senki földjén”, a két határ között állt egyedülként egy öreg szőlőhegyi pince az erdő alatt, amely elindította a Határmenti Vígadó történetét. A belső határ lebontása után a TSZ felparcellázta a területet és megindult kiépülése. Elsőként a vígadó épült meg a területen hagyományos vidéki stílusban. Gáspár József az érkező turistáknak különböző programlehetőségeket ajánlott a településen és környékén. A helyi szőlősgazdákat bevonva megszervezte az első bor utat is, ami a Sibrik kastélytól a Vígadóig tartott, lovas kocsival, vagy gyalog lehetett bejárni és vacsorával, folklórműsorral zárult. Szüreti programokat szerveztek szőlőszürettel, gesztenyesütés és kemencés program is volt, melyekhez legtöbbször népzenei műsor társult. Gáspár József mindent megtett a vendégekért, mindig az vendég volt az első. 1994-ben költözött családjával Bozsokra. A Vas Megyei Közgyűlés vendégeként Göncz Árpád köztársasági elnök is töltött egy délutánt a Vígadóban. Dr. Boros Péter belügyminiszter itt folytatott megbeszélést az osztrák belügyminiszterrel 1992-ben. Gáspár József vendégszeretete jó hírért vitte az addig zárt határ menti településnek. Nem csak a turistákat vonzotta Bozsokra, de a faluból is szívesen mentek fel esténként, hétvégén, ünnepek alkalmával, rokonokkal.

11.1.8. Merics Lajosné Katica (1947-2019)

Már a szülei is téli elfoglaltságként rozsszalmából zsombort, fűzfavesszőből kosarat fontak, kukoricacsuhéból táskákat, edényalátéteket készítettek, így beleivódott a kézművesség szeretete. A 80-as évek elején Bozsokról többen Velembe jártak a Népfront keretén belül hímezni, hímező körbe ott találkozott a tojáskaparással.

Kidolgozta a saját bevált technikáját és elkezdett tojáskaparással foglalkozni. 1995-től lányával és vejével együtt már eladásra is készített hímes tojásokat. Ezeket a népművészeti termékeket zsűrizték is, a harmadik zsűrizett évtől lánya nevére kérték meg a népi iparművész címet. 1996-tól mézeskalács sütéssel és díszítéssel is foglalkozott. Katica néni a település rendezvényein rendszeresen megjelent mézeskalácsaival és tojásaival, és az érdeklődőknek megtanította a díszítést. Alapelve az volt, hogy mindig mindenkinek jusson. Zengővárkonyban, a Míves Tojás Múzeumban ma is megtalálhatók termékei.

A népművészeti termékek készítése mellett a közösség aktív tagja volt. Könyvtárosként kulturális szervező is volt. Helytörténeti gyűjtéssel foglalkozott, gyűjtötte a XX. sz-i bozsoki életet bemutató régi fotókat. 2009-től haláláig szervezte a nyugdíjas klubot, amelynek tagjai heti egy alkalommal tartottak összejövetelt és közös kirándulásokat szerveztek.

11.2. Bozsoki Önkéntes Tűzoltó Egyesület

A Bozsoki Önkéntes Tűzoltó Egyesület a település legrégebbi társadalmi szervezeteként 1879. május 11-én alakult. A tűzoltóegylet mindig aktívan tevékenykedő szervezet volt. Olyan parancsnokok alatt fejlődött a szervezet, mint Fekete „Mikica” János, Riegler Jenő, Riegler György, vagy Blasics József, aki parancsnoksága mellett színdarabokat tanított be és rendezett a faluban. Felszerelésüket állandóan javíttatták, cserélték, korszerűbbé tették. Egyenruhájukat is nagy becsben tartották. Színdarabokat adtak elő, bálakat, mulatságokat rendeztek. A község legfontosabb bálját, az

Anna napi bált is az Egyesület rendezte és rendezi ma is. Gyereknapi programjaikkal. Tűzoltó rendezvényeket és katasztrófavédelmi bemutatókat szerveznek. Jelenleg Banga Attila a tűzoltóparancsnok, aki 2000-től vállalt aktív szerepet az Önkéntes Tűzoltó Egyesület életében, 2003-tól, mint parancsnok tevékenykedik. Ezalatt az időszak alatt a település fiataljait beiskolázta a 40 órás tűzoltó alapképzésre, amivel aktivizálta a település fiatalságát és erős közösséget jött létre a faluban. Az egyesület tagjai nem csupán a tűzoltás és katasztrófavédelem terén, hanem a települési programokban is újra aktívak lettek. Gyereknapi programjaikkal, tűzoltó rendezvényeket és katasztrófavédelmi bemutatókat szerveznek. A tűzoltóság épületét pályázat és évenkénti vasgyűjtés segítségével társadalmi munkában újíttatták fel és alakították át modern tűzoltó szertárrá és közösségi térré. Továbbá a tűzoltóautó állomány is fejlődött.

11.3. Bozsoki Csúzli Színjátszókör

1998 karácsonyán, Seregélyi István (egykori kőszegszerdahelyi, majd kőszegi plébános, később egri érsek) által írt szöveg alapján az akkor gimnazista Frank-Sziklai Márta tanította be és szervezte meg a Jézuska várását a faluban. Ezzel indult a bozsoki amatőr színjátszó csoport Csúzli névvel. 1999-ben első játszott darabjuk Lázár Ervin Dömdödöm-je volt. Azóta is a bozsoki általános iskolások általában részt vesznek a Csúzli működésében Márta vezetése alatt – immár több, mint 20 éve. Egy kis falu életében nagyon fontos a próbák előtti és utáni találkozások élménye, ezzel épül a helyi közösség. Márta a színdarabokat is maga írja, illetve átírja „bozsokiasra”. A Reneszánsz Év 2008 kapcsán meghirdetett „Új komédiák” pályázat díjazott pályaművei között ott volt a Csúzli által előadott „Az ország vagy a világ közepe” című diákszínjátszó előadása. A színjátszókör 2008 óta a Bozsoki Kökörcsin Egyesület keretében működik. Nem csupán színdarabokat adnak elő, de rendszeresen irodalmi színpaddal készülnek a település ünnepeire.

11.4. Bozsoki Dalárda

Egy helyi aranylakodalmos párnak adott szerenáddal merült fel, hogy miért ne lehetne a faluban egy kórus, a tagjai és Bozsok szórakoztatására. A Bozsoki Dalárda dalolni szerető csapata 2002-től verbuválódott össze Frank-Sziklai Márta kórusvezető vezetésével, azóta a legtöbb bozsoki rendezvény és ünnep szereplői. A Dalárda 2008 óta a Bozsoki Kökörcsin Egyesület keretében működik.

11.5. Bozsoki Kökörcsin Kulturális és Hagyományőrző Egyesület

2008. február 13-án alakult Bozsokon. Fő célja a vidéki élet minőségének javítása, kulturális vidéki élettér kialakítása, szervezeti keretek biztosítása a közösségi életnek, a helyi csoportoknak. Az egyesület keretében helyi klubok működnek, mint a 2002-ben alakult Bozsoki Dalárda, az 1998-ban alakult Bozsoki Csúzli Színjátszó kör, a 2012-ben alakult Felnőtt Színjátszó kör.

Az egyesület kulturális, közösségépítő, hagyományőrző és hagyományteremtő rendezvényeket szervez, így Bozsok legnagyobb rendezvényét a Kalapos Napok és Dalos Találkozót.

11.6. Bozsoki Felnőtt Színjátszó kör

A 2012-ben eredetileg négy fővel alakult felnőtt színjátszó kör tagjai maguk keresik meg és tanulják meg a színdarabokat, varrják, vagy veszik meg a jelmezeket, gyűjtik össze a díszleteket. Közben bővült csapatuk, illetve egyes darabjaikhoz vendégszereplőkkel játszanak, aki szintén a falu lakosai, vagy más módon a faluhoz kötődnek. A Színjátszó kör a Bozsoki Kökörcsin Egyesület keretében működik.

11.7. Nőnap i férfikör

Minden év március 8-án az önkormányzat szervezésében településünk ifjabb és idősebb férfitagjai különféle nőnap i műsorral köszöntik a bozsoki nőket. Általában egy irodalmi színpad keretében adnak elő verseket, valamint egy vidám kis előadással készülnek a megjelent lányoknak, asszonyoknak. 2011 óta Darabosné Karba Katalin rendezi és készíti fel a lelkes szereplőket.

11.8. Bozsoki Sport Egyesület

A Bozsok SE 2002 nyarán alakult Kiss Rozália elnökségével. A csapattagok a korábbi Kőszeghegyaljai csapat tagjaiból álltak össze. Fő céljuk, hogy a sportolást kedvelő fiataloknak szervezett formában futbalozási lehetőséget nyújtsanak. Elnökük 2004 óta Jakab Balázs, aki lelkes helyi futballistaként az egyesület motorjaként szívvel-lélekkel – és jó csapattal – tevékenykedik a labdarúgó csapat eredményes működéséért és a helyi fejlesztésekért, emellett tevékeny munkájával gondozza is és felkészíti a sportlétesítményt a meccsre. 2005-ben önkormányzati pályázat segítségével kezdődött meg a Sportöltöző építése, melyben társadalmi munkában részt vettek a település lakói is. Az egyesület feladata a fenntartás, emellett az MLSZ társasági adó programjának köszönhetően fejlesztik a sportöltözőből és sportpályákból álló sportkomplexumot, ami a sporttevékenység mellett több települési rendezvény helyszíne is. Az épület hőszigetelést és napelemeket

kapott, emellett a pályán kiépítésre került az öntözőrendszer, új kispadok, korlát kerültek a pályára, sportszerek, labdák, mezek kerültek beszerzésre és a pálya mellett elkészült egy edzőpálya is.

Labdarúgó utánpótlás nevelést folytatnak. Felnőtt és U19 csapattal a 2015/16-os szezon óta megyei II. osztályban játszanak. A település farsangi bálját szervezik minden évben. 2017 óta helyi ifjúság nagy örömeire elkezdődött a bozsoki fiatalok óvodás és kisiskolás korosztályának a helyi sportpályán történő edzése is

11.9. Bozsoki Szőlősgazdák Egyesülete (Bozsoki Hegyközség)

A szőlő-, pince- és nyaralótulajdonosok 1990 után megalapították a Hegyközséget. A Hegyközség karbantartotta a hegyi utakat, neveket adott a hegyi utaknak (pl. Kereszt-út, Villa út, Fenyő út) és táblákkal látta el, 1993-ban szüreti felvonulást és bált rendezett. A szőlőműveléshez, a népi szokásokhoz és a magyar borkultúrához kapcsolódó szüreti felvonulást és bált 1999-től a Bozsoki Önkormányzat rendezi meg, amelyen a falu apraja és nagyja örömmel vesz részt.

A Bozsoki Hegyközség Egyesület a 2017 áprilisában Bozsoki Szőlősgazdák Egyesülete néven alakult újjá. Az egyesület célja:

A bozsoki szőlőhegy hegykultúrájának, hagyományainak, tájegységi értékeinek megőrzése, védelme és továbbvitele. Feladatai közé tartozik a szőlőhegy rendtartásának kidolgozása és bevezetése, valamint részvétel a település rendezvényeiben, programok szervezése és lebonyolítása. Céljuk a szőlőhegyet újra élettel megtölteni és néhány régi hagyományt visszaállítani. Fontosnak tartják az utak rendbe tételét és a szemetelés és hulladék lerakás felszámolását. 1993 óta minden évben Mátyás napi borversenyt hirdetnek.

11.10. Castanea Egészséges középkorúakért Egyesület

A 2007 novemberében Szombathelyre bejegyzett egyesület célul tűzte ki, hogy beillesse a kultúrába a Homo Sanust (az egészségre törekvő embert), a pozitív egészségmagatartás megalapozását. Az elköteleződés az egyesület tagjai számára bozsoki Községi Egészségcentrum felújítását, annak működtetését, valamint a kertben lévő műemlék torony-rom látogathatóságának biztosítását jelenti. 2009-ben 15 évre kapták ingyenes használatba az egyház bozsoki fiájának egy húsz éve lakatlan épületét a hozzá tartozó kerttel együtt. A volt paplakot felújították és a toronyromot látogathatóvá tették az odalátogató turisták számára is. Kezdetektől fogva kettős feladat-irányultság mentén tevékenykednek, egyrészt tagjaik számára biztosítanak olyan rekreációs programokat amelyek az életminőség javítását szolgálják, másrészt a településen élők vagy odalátogató egyének és csoportok számára szerveznek életminőség javító rekreációs programokat, gyermek programokat, adventi szeretet-vásárt.

11.11. Római Katolikus Egyházközség

XXIII. János pápa a plébániát a közösségek közösségének nevezte. A Kőszegi Plébániához tartozó bozsoki közösséget 12 tagú egyházközségi képviselő-testület képviseli. Összefogja a településen élő katolikus híveket. A hívek közül az oltárdíszítők a templomot minden héten kitakarítják és fölvirágozzák, önkéntes szolgálatként, Isten és egyháza iránti szeretetből. Gondoskodnak a település szakrális, egyházi értékeinek védelméről, fenntartásáról.

11.12. Bozsoki Óvoda és az Óvoda Szülői Munkaközössége, Papi klub

Korábban önkormányzati fenntartásban, 2017/18. tanévtől a szombathelyi Boldog Brenner János Óvoda Bozsoki Tagóvodájaként működő vegyes csoportú óvoda. A fenntartói feladatokat továbbra is az önkormányzat

látja el, a Boldog Brenner János Óvoda a szakmai oldalt látja el. Az óvoda az első, ahol a gyerekekben kialakul a közösség szeretete. A bozsoki óvoda ovisai rendszeresen részt vesznek a település rendezvényein. Külön járművel vonulnak fel a szüreti mulatságon és szerepelnek a település anyák napi ünnepségén is. Az óvoda tartja minden évben a település gyereknapját.

A Szülői Munkaközösség (SZM) folyamatosan hozzájárul az óvoda működéséhez (szőnyegvásárlás, függönyvásárlás, komplett udvari játék vásárlása, kis székek vásárlása, karácsonyi ajándékok vásárlása, szüreti felvonuláson döttó bérlése, óvodai előadások stb.)

Szülői Munkaközösség a gyereknap felajánlások összegyűjtése mellett 2012 óta bált szervez az óvoda javára, mely utóbbira a műsorok összeállítása révén szintén erősödő közösség alakult, főként az apukák nagyon aktívak, akik rendszeresen tartanak „Papi klubot” és a település egyéb rendezvényein is megjelennek.

11.13. Bozsoki Települési Értéktár Bizottság

2015-ben alakult a Bozsoki Települési Értéktár Bizottság, melynek feladata a települési értékek megőrzéséről és szélesebb körben történő megismertetéséről való gondoskodás. (pl. évente a gyűjtemény közzététele a helyi elektronikus vagy nyomtatott sajtó útján.) A helyi települési értékek körének meghatározása, szükség szerint módosítása, a Települési Helyi Értékek Gyűjteményének összeállítása. Az Értéktár Bizottság munkája segíti a helytörténeti értékek felkutatását és megismertetését. Ezen munka eredményeként erősödhet a helyi közösség identitástudata.

11.14. Bozsoki vállalkozók

A bozsoki, vagy bozsokon üzlettel, szállással rendelkező vállalkozók kivétel nélkül szintén rengeteget tesznek a közösségért a településen. Például – a teljesség igénye nélkül – a Kerekes Üzletház üzemeltető Banga család rendszeresen támogat minden települési rendezvényt, ünnepet. Kiss Rozália, aki falusi turizmusos szálláshelyet üzemeltet, helytörténeti emlékeket gyűjt, része volt a Borház fennmaradásában, mikor kiadták rá a bontási engedélyt. A Malomporta tulajdonosai a búcsúk alkalmával többször biztosítottak programot – ennek köszönhető például, hogy a Bozsok SE csapata játszhatott a színészsvalogatottal is. A Dobrádi Lovasiskola rendszeresen megjelenik a települési programokon, gyerekrendezvényeken lovaglási, kocsizási lehetőségével. A Geschriebenstein Ranch hosszú éveken át biztosította a Bozsoki szüreti mulatságnak a báltermet, saját raktárait kiürítve. A kisebb és nagyobb vállalkozók rendszeresen, lehetőségeikhez mérten támogatják felajánlásaikkal a település céljait, programjait, rendezvényeit.

11.15. Testvértelepülési kapcsolat

Zetelaka és Bozsok testvér-települési szerződését 1999 szeptemberében írta alá Sándor László (zetelaki polgármester) és Sziklai Edéné (bozsoki polgármester). Azóta élő kapcsolat fűzi össze a két település lakóit. Bozsokról azóta több ízben töltöttek el kisebb küldöttségek 4-5 napot a Hargita lábánál (falunap, emlékműavatás, Csíksomlyói búcsú) élvezve a zetelaki családok híres székely vendégszeretetét. Az erdélyi magyarok pedig a bozsoki szüreti felvonulásokkor, majd később a Kalapos Napok és Dalostalálkozó alkalmából látogatnak el Bozsokra. Nagyon sok ismeretség, barátság kötött az egymástól 900 km-re fekvő magyarlakta Zetelaka és Bozsok között.

